

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2023

Hanka Dominika Homolková

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Kulturní a historický kontext československého snímku *Atentát* (1964)
Bakalářská práce

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Hanka Dominika Homolková**
Osobní číslo: **H20170**
Studijní program: **B0288A090002 Historicko-literární studia**
Téma práce: **Kulturní a historický kontext československého snímku Atentát (1964)**
Zadávací katedra: **Katedra literární kultury a slavistiky**

Zásady pro vypracování

Filmové médium lze číst jako zrcadlo společnosti a doby svého vzniku. Cílem této bakalářské práce bude rozkrýt jednotlivé společenské, historické a kulturní vrstvy, které se skrývají za československým snímkem Atentát z roku 1964. Zvolený film reflektuje historickou událost atentát na Reinharda Heydricha (1942). Ústředním motivem práce je pak otázka práce s historií na pozadí filmového média. Výsledkem bakalářské práce by pak měli být odpovědi na následující otázky:

I. Jak filmové médium zachází s historií?

II. Jaké narativní a vizuální prostředky k tomu používá?

III. S jakým záměrem byl vybraný film natočen a jaký byl dopad jeho uvedení?

IV. Co nového nám může přinést návrat k historii? Aneb proč si proč některé věci zapomínáme a jiné se snažíme si uchovat?

Rozsah pracovní zprávy:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

SZCZEPANIK, Petr (ed.): Nová filmová historie. Antologie současného myšlení o dějinách kinematografie a audiovizuální kultury (2004)

ROSENSTONE, Robert A.

Visions of the Past. The Challenge of Film to Our Idea of History (1995)

Revisioning History: Filmmakers and the Construction of a New Past (1995)

History on Film/ Film on History (2006, 2. vyd. 2012).

BORDWELL, David a Kristin THOMPSON. *Umění filmu: úvod do studia formy a stylu*. Praha, 2011.

BORDWELL, David a Kristin THOMPSON. *Dějiny filmu: Přehled světové kinematografie*. Praha, 2007.

PTÁČEK, L. (ed.). *Panorama českého filmu*. Olomouc, 2000.

Filmové archivy NFA

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Aneta Kohoutová

Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání bakalářské práce:

1. března 2022

Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2023

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

PhDr. Miroslav Kouba, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlašuji:

Práci s názvem Kulturní a historický kontext československého snímku Atentát (1964) jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne

Hanka Dominika Homolková

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala všem, kteří mě podporovali během psaní této práce. Největší poděkování patří mé vedoucí Mgr. Anetě Kohoutové, která byla velmi vstřícná a předala mi cenné rady.

ANOTACE

Obsahem bakalářské práce Kulturní a historický kontext československého snímku Atentát (1964) je pohled na dobové vydávání filmů. Hlavním příkladem, který nás provází celou prací je snímek Atentát (1964). Součástí práce je jeho podrobná analýza. Teoretická část je zaměřena na popis skutečné události. Další kapitoly se věnují rozebírání snímku, který je natočen na základě dané skutečné události a jeho zařazení do historického a kulturního kontextu.

KLÍČOVÁ SLOVA

Anthropoid, atentát, film, Atentát (1964), Jiří Sequens, historie, filmový průmysl

TITLE

Cultural and Historical Context of the Czechoslovak Film Atentát (1964)

ANNOTATION

The content of this Bachelor thesis called Cultural and Historical Context of the Czechoslovak Film Atentát (1964) focuses on the different regimes of historicity in the context of a film industry. The main example which will provide us through all the work is the movie Atentát (1964). Part of the work is its detailed analysis. Theoretical part focuses on the description of the real event, on which the film is based on. The other chapters discuss the different time frames (the time of the real event, the time of movie making and the time of its release).

KEYWORDS

Anthropoid, assassination, movie, Atentát (1964), Jiří Sequens, history, film industry

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK	9
ÚVOD	10
1. ANTHROPOID	11
1. 1 Příprava akce.....	12
1. 2 Pomocníci	17
1. 3 Průběh akce.....	19
1. 4 Co následovalo dny po atentátu	23
1. 5 Vpád do úkrytu parašutistů	25
2. Hlavní osobnosti Anthropoidu.....	27
3. Literatura a film	35
3. 1 Atentát 1964 – o filmu	38
4. Historie a film	41
5. Mýty.....	42
6. Sociální a kulturní historie	45
ZÁVĚR	51
POUŽITÁ LITERATURA	53

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

RSHA – Reichssicherheitshauptamt - Hlavní říšský bezpečnostní úřad

ÚVOD - Ústřední vedení odboje domácího

REI - Régiment étranger d'infanterie - Pěší pluk cizinecké legie

KSČ – Komunistická strana Československa

FAMU – Filmová a televizní fakulta Akademie múzických umění v Praze

ÚVOD

Cílem této práce je zařadit snímek *Atentát* (1964) do kulturně historického prostoru a poukázat na to, jak historické události ovlivnily zpracování, vydání a následnou distribuci filmu. Práce se detailně zaměří na rozbor *Atentátu* (1964), kde se podíváme na to, proč a jak byl natočen a z jakého důvodu jsou některé pasáže odlišné od reality. Kinematografie byla ve své době postižena komunistickou ideologií, tudíž natáčení filmů bylo složité a ani film *Atentát* (1964) komplikace neminuly. *Atentát* (1964) pojednává o operaci *Anthropoid*, což byla jedna ze zásadních událostí našich dějin. Ačkoli má film minimum stinných stránek, z velké části obsahuje ty silné, o čemž všem bude řeč v této práci. Obecně je ale na filmu mnoho věcí, které se dají rozebírat, což je jeden z důvodů, proč jsem si pro demonstraci vybrala právě jej.

Operace *Anthropoid* patřila ke klíčovým událostem druhé světové války. Brzy po válce nastoupila do vedení státu Komunistická strana Československa, která v zemi nastolila totalitní režim. Po jejím nástupu následovalo mnoho nezákonných a politických procesů. Komunistická ideologie byla šířena napříč mnoha obory včetně kinematografie. Právě proto nebyla distribuce filmů jednoduchá, na což si poukážeme v této práci.

Protože práci bude provázet film *Atentát* (1964), budu se na začátku detailně soustředit hlavně na samotnou událost, která bude poté s filmem srovnávána.

Čerpat budu především z děl, týkajících se atentátu na Reinharda Heydricha a jejich filmových zpracováních.

1. ANTHROPOID

Druhá světová válka bylo velmi temné období plné nepříjemných, lítostných a bolestivých akcí. To vše měl na svědomí nejen člověk, který to celé zavinil, a sice Adolf Hitler, ale na vině byli i jeho podporovatelé. Mezi ně patřil i říšský protektor Reinhard Heydrich. Reinhard Tristan Eugen Heydrich se narodil 7. března 1904 v Halle nad Sálou. Byl to inteligentní a všestranně schopný člověk. S výbornými výsledky vystudoval reformní gymnázium. Na druhé straně byl ale také plachý, nejistý a špatně snášel, že se mu spolužáci posmívali za jeho vysoký mečivý hlas. Roku 1919 se už v patnácti letech stal členem Freikorpsu¹ „Halle“, jednoho z prvních Freikorpsů potlačujících násilné levicové revolty v jeho rodném městě. Následně vstoupil do Deutschvölkischer Schultze-und-Trutzbund, což byla největší německá antisemitská organizace. Krize, která zmítala Německem po první světové válce, se odrazila i na životní úrovni rodiny Heydrichových. Mladý Heydrich však vstoupil do Reichsmarine, po válce velmi oslabeného vojenského námořnictva. Jeho vojenská kariéra začala v roce 1922. Ten rok se stal námořním kadetem v Kielu.²

Protože Reinhard Heydrich měl na svědomí plno nepříjemných akcí, čímž si získal své odpůrce, několik lidí se rozhodlo jej zbavit. Spojil se tedy tým, který sestavil členy, kteří vytvořili akci s názvem Anthropoid. Její členy si popíšeme později v této práci. Cílem Anthropoidu bylo provést atentát na jeho osobu.

Heydrich se stal na konci září 1941 říšským protektorem, a nahradil tak Konstantina von Neuratha, který onemocněl. Heydrich nechal hned po svém nástupu zavést stanné právo³. Mimo to nechal zatknout předsedu protektorátní vlády Aloise Eliáše, který už nějakou dobu byl podezříván ze spolupráce s českým odbojem. Nastalo tvrdé období, kdy stanné soudy znaly jen tři druhy rozsudku, a sice osvobození, trest smrti nebo předání gestapu (to znamenalo převoz do koncentračního tábora). V den zahájení stanného práva byli také popraveni vedoucí činitelé odbojové organizace Obrana národa⁴, a to generálové Josef Bílý a Hugo Vojta. Za stanného práva bylo vyneseno téměř 500 rozsudků smrti a 2200 zatčených

¹ Teroristická organizace, která měla podnikat záškodnické akce v čs. pohraničí. ZDROJ: <https://www.fronta.cz/foto/freikorps-1>

² KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

³ Vojenské převzetí kontroly nad typicky civilními funkcemi vynucujících zákony a vlády. ZDROJ: <https://www.top-armyshop.cz/magazin-stanne-pravo>

⁴ Vojenská odbojová skupina, jejíž členové byli příslušníci československé armády. ZDROJ: <https://www.valka.cz/Obrana-naroda-t38433>

bylo odesláno do koncentračních táborů.⁵ Heydrich také ukončil dosud velmi omezenou možnost vystěhování Židů. Byli soustředováni v nově založeném terezínském ghettu a záhy odesíláni „na východ“. Tímto vším začala heydrichiáda. Z Heydricha se tak stal cíl číslo jedna (namísto původně zvažovaného státního tajemníka K. H. Franka nebo vrchního kolaboranta Emanuela Moravce). Již 3. října 1941 na jednání do funkce u plukovníka Moravce, se o Heydrichovi hovořilo jako o jednom z cílů připravovaného útoku. Jednání se účastnili Josef Gabčík s Janem Kubišem (místo Kubiše to měl být původně rotný Karel Svoboda, kvůli zranění však byl nahrazen). Konečný závazek k operaci podepsali Gabčík a Kubiš 1. prosince 1941.⁶

Nešlo pouze o odstranění člověka, který dusil protektorát, zlikvidoval většinu organizovaného domácího odboje a prakticky rozběhl holokaust.⁷ Heydrich plnil i jiné funkce. Například byl šéfem RSHA. Zkrátka šlo o vysoce postavenou osobnost říše. Útok měl mít pozitivní psychologický vliv na obyvatelstvo spojeneckých zemí, ale zároveň negativní vliv na obyvatele nepřátelských zemí, které napadlo, že příště mohou být na řadě oni.⁸

1. 1 Příprava akce

Seskok proběhl 29. prosince 1941 ve 2.24 hodin ráno parašutisti Josefem Gabčíkem a Janem Kubišem z výsadku Anthropoid. Vojáci seskočili nedaleko obce Nehvizdy.⁹ Vysazení byli letounem Handley-Page Halifax ze 138. perutě RAF, jehož kapitánem byl Ronald Clifford Hockey a jako druhý pilot byl Kanadčan Dick Wilkin. Josef Gabčík si při seskoku na zem poranil nohu.¹⁰

Určeným místem seskoku však měly být Ejpovice na Plzeňsku. Důvodem nesprávného vysazení byla navigační chyba. Poté, co parašutisté zjistili, že jsou na špatném místě, ukryli padáky a materiál v nedaleké zahradní budce, která patřila zahradníkovi Antonínu Sedláčkovi (nar. 5. 7. 1910). Jednalo se o ulici, která se dnes jmenuje Na Vodoteči a

⁵ Radiožurnál - Operace Anthropoid. Proč došlo k atentátu na Heydricha a jaké peklo se po něm rozpoutalo [online]. <<https://radiozurnal.rozhlas.cz/operace-anthropoid-proc-doslo-k-atentatu-na-heydricha-a-jake-peklo-se-po-nem-8750602>>. [Cit. 12. 9. 2022].

⁶ KMOCH, Pavel. Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

⁷ Pojem, jímž označujeme systematické pronásledování a hromadné vyvražďování Židů nacisty v období druhé světové války. ZDROJ: <https://www.myjsmetonevzdali.cz/temata/konec-ceskoslovenska-a-druha-svetova-valka/holokaust/>

⁸ KMOCH, Pavel. Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

⁹ Městys ve středočeském kraji. ZDROJ:

<https://mapy.cz/zakladni?source=muni&id=4186&x=14.7326573&y=50.1313507&z=13>

¹⁰ ŠMEJKAL, Pavel a Jiří PADEVĚT. Anthropoid. Praha: Academia, 2016. Průvodce. ISBN 978-80-200-2555-5

popisné číslo domu je 181. O tom, že byli parašutisti vysazeni špatně, se dozvěděl Jan Kubiš na Nehvizdské faře, kde mu skutečné místo prozradil farář František Samek, který dokonce válku přežil.¹¹ (nar. 30. 4. 1892). Josef Gabčík v tu dobu zůstal ukrytý kvůli svému zranění. Kubiš Samkovi sdělil, že se potřebuje dostat do Plzně, a že se vrací z pracovního nasazení z Německa. Samek mu poradil nejrychlejší cestu, jak se do Plzně dostat. Měl nastoupit na vlak v Mstěticích¹² a odtud už pak oba parašutisté odjeli na přesnou adresu na Plzeňsku. Mimo to Samek Kubišovi doporučil, aby se obrátil i na místního sokolského funkcionáře Františka Kroutila.¹³

Ještě 29. prosince parašutisté odjeli z Mstětického nádraží do Rokycan, kam dorazili dopoledne též den. Po příjezdu se dostavili k Václavu Stehlíkovi¹⁴ (nar. 14. 10. 1879) s heslem „Přinášíme pozdrav od Hradeckého“. Stehlík poskytl parašutistům ubytování a stravu. Josefu Gabčíkovi také zajistil zdravotní ošetření u rokycanského lékaře MUDr. Zdeňka Čápa (nar. 30. 8. 1904). Na jeho převozu se podílel i strážmistr Jaroslav Nykodým (nar. 16. 10. 1901). Ten také u sebe nakrátko mladíky ubytoval. Josef Gabčík měl podvrtnutí hlezenního kloubu, na což dostal sádru.¹⁵

Antonín Sedláček samozřejmě zjistil, že se mu někdo vloupal do zahradní boudy. Našel zde prázdné krabice s anglickými nápisy a materiál výsadkářů. Nález oznámil na četnické stanici štábnímu strážmistrovi Václavu Krejčárkovi. Událost uvedli jako vloupání pytláků a plechovky a některé součástky výstroje ukryl Sedláček v červenci 1942 do kompostu.¹⁶

Poté, co se Gabčíkovi dostalo ošetření, byli výsadkáři ubytováni v Plzni u rodiny Václava Krále (nar. 2. 5. 1891) v secesním domě Pod Záhorskem 1/22. Václav Král byl inspektor tajné protektorátní policie. Adresu poskytl velitel výsadku Sulphur¹⁷ Adolf Horák. Václav Král byl členem Plzeňského ÚVOD a o Gabčíka a Kubiše se postaral. Přijal je 30. prosince 1941. Hned 31. prosince mladíky odvedl ke svému policejnímu kolegovi Janu

¹¹ ŠMEJKAL, Pavel a Jiří PADEVĚT. *Anthropoid*. Praha: Academia, 2016. Průvodce. ISBN 978-80-200-2555-5

¹² Část obce Zeleneč, která leží ve Středočeském kraji. ZDROJ:

<https://mapy.cz/zakladni?source=ward&id=13130&x=14.6995897&y=50.1436500&z=14>

¹³ ŠMEJKAL, Pavel a Jiří PADEVĚT. *Anthropoid*. Praha: Academia, 2016. Průvodce. ISBN 978-80-200-2555-5

¹⁴ Penzionovaný železničář, který patřil do odbojové skupiny napojené na Politické ústředí. ZDROJ: ŠMEJKAL, Pavel a Jiří PADEVĚT. *Anthropoid*. Praha: Academia, 2016. Průvodce. ISBN 978-80-200-2555-5

¹⁵ ŠMEJKAL, Pavel a Jiří PADEVĚT. *Anthropoid*. Praha: Academia, 2016. Průvodce. ISBN 978-80-200-2555-5

¹⁶ Po válce Antonín Sedláček uvedl, že se u něj později Jan Kubiš několikrát stavil a odnesl si ukrytý materiál. Zbylé věci zakopal na poli poté, co u něj gestapo provedlo domovní prohlídku a v květnu 1945 to opět vykopal a odevzdal na velitelství SNB v Nehvizdech. ZDROJ: ŠMEJKAL, Pavel a Jiří PADEVĚT. *Anthropoid*. Praha: Academia, 2016. Průvodce. ISBN 978-80-200-2555-5

¹⁷ Krycí název pro paradesantní výsadek vyslaný během druhé světové války z Anglie na území Protektorátu Čechy a Morava. ZDROJ: <<https://www.oldcarrangers.cz/products/operace-sulphur/>>.

Bejblovi, který zprostředkoval jejich spojení na pražské odbojáře. Také spolu se starostou Radobyčic Karlem Baxou sehnal pro parašutisty nové doklady. Janu Kubišovi bylo přiděleno nové jméno Otto Strnad a Josefu Gabčíkovi Zdeněk Vyskočil. Oba dostali také falešné pracovní knížky. Knižky i doklady vystavil Ladislav Král (nar. 16. 5. 1907). Jednalo se o bratrance Václava Krále a zaměstnance plzeňského pracovního úřadu. Ladislav Král zůstal neprozrazen a o činnosti parašutistů po válce poskytl cenné svědectví.

Jan Kubiš dorazil 31. prosince do Prahy za poštovním úředníkem Václavem Růtem (nar. 25. 6. 1890), na něhož získal kontakt právě od Jana Bejbla a jeho manželky Antonie. Není jisté, zda s ním dorazil i Josef Gabčík, ale pravděpodobnější je, že ten se mezitím doléčoval v bytě u Králů. Do bytu Růty i jeho manželky však Gabčík dříve nebo později taktéž přijel. Ubytování zde byli krátce a poté se přestěhovali do bytu v prvním patře, kde bydlel jeden z hlavních organizátorů sokolského odboje v Praze Jan Zelenka-Hajský (nar. 3. 3. 1895). Zelenka-Hajský byl učitel, bývalý náčelník Sokolské župy Krušnohorské-Kukaňovy, byl představitelem radikálního proudu organizace Jindra a skupiny Říjen a aktivním podporovatelem uskutečnění útoku na Reinharda Heydricha. Do činnosti se zapojovala i jeho manželka Františka (nar. 4. 10. 1901) a do odboje i syn Milič (nar. 12. 8. 1923). Během zatýkání se 17. června 1942 Zelenka-Hajský a jeho syn se otrávil. Zatčena byla pouze manželka Františka, která byla 24. října 1942 popravena. Do domu se gestapo následně několikrát vrátilo a pozatýkalo rodinu Růtových a Annu Šrámkovou, která také podporovala parašutisty. Popraveni byli rovněž 24. října 1942 v Mauthausenu. Útočiště poskytoval parašutistům i domovník tohoto domu František Wolf (nar. 2. 10. 1906) s manželkou Františkou (nar. 3. 9. 1901). Oba byli sice vyslýcháni, ale protože je nikdo neprozradil, válku přežili. Popraveni byli dále Petr Fafek (nar. 30. 7. 1893) s manželkou Liběnou (nar. 20. 9. 1892) a dcerami Relou (nar. 30. 7. 1920) a Liběnou (nar. 12. 12. 1921). U nich se totiž Gabčík a Kubiš ukrývali poslední týden před útokem. Kubiš se zde schovával i po akci. Liběna a Rela často poskytovaly parašutistům doprovod po Praze. Jako další patřili mezi zastřelené v Mauthausenu manželé Anna (nar. 15. 5. 1900) a Josef (nar. 4. 9. 1902) Janečkovi. Josef byl spolupracovník Zelenky-Hajského a upravil a uschoval v garážích Merkur, kde pracoval, kola parašutistům. Vladimír Ort (nar. 23. 12. 1911) dodával parašutistům zpravodajské informace a pomáhal zajišťovat úkryty. Žil se svojí matkou Helenou Mühlmanovou (nar. 4. 8. 1889), ale oba byli rovněž zastřeleni. Terezie „Lověna“

Kaliberová (nar. 29. 7. 1901), která byla členkou veslařského oddílu VK Blesk v Praze, prala a žehlila parašutistům prádlo. Také byla popravena.¹⁸

Poté co se parašutisté dostali do Prahy, zřejmě se na začátku ledna 1942 vydali pro operační materiál. Ukrývali se v místní jeskyni. Podle poválečné výpovědi víme, že se tam s nimi setkal hajný Antonín Šmejkal (nar. 16. 7. 1903), což byl bratranec zahradníka Sedláčka.¹⁹

Krátce po doskoku se Kubiš setkal s Františkem Kroutilem (nar. 21. 5. 1905), který vlastnil pekařství a obchod v ulici Pražská 34. Kroutil zprostředkoval členům Anthropoidu kontakt s dalším sokolem – Břetislavem Baumanem z Horoušan. Bauman dále zprostředkoval Anthropoidu kontakt na bývalého legionáře a sokolského náčelníka Jaroslava Starého (nar. 22. 4. 1891) z Šestajovic. V lednu se Bauman, Starý a další sokolové podíleli na vyzvednutí a přepravě operačního materiálu do Prahy.

V dubnu se Kubiš a Gabčík vrátili na chvíli do Plzně, aby se zapojili do akce Canonbury. Cílem operace bylo bombardování Škodových závodů v noci z 25. na 26. dubna 1942. Akce byla neúspěšná, neboť pumy areál nezasáhly. Operace se účastnili také výsadkáři z Out Distance Adolf Opálka a Karel Čurda. Během přípravy akce i krátce po ní bydleli všichni čtyři střídavě v rodině u Králů, u Bejblů a v přízemním bytě tohoto domu u rodiny obchodníka Vojtěcha Kučery (nar. 23. 12. 1891).

Na jaře 1942 měli Gabčík a Kubiš možnost prohlédnout si místa, kudy jezdí Heydrichův automobil a kde většinou zastavuje. Je pravděpodobné, že si mohli prohlédnout také samotný Heydrichův Mercedes. Tuto možnost jim zařídil pracovník hospodářské správy Pražského hradu František Šafařík. Šafařík přinášel informace o Heydrichově pohybu také do domu Zemské školní rady, Letenská 526/2 (v letech 1940 – 1945 Magdeburská). V době protektorátu Šafařík přebýval v Oboře Hvězda. Představil také parašutisty s Janem Zelenka-Hajským v parku nad Muzeem na Václavském náměstí. V radě byl zaměstnaný i již zmíněný Bedřich Kubice. Poslední zprávy přinesl Šafařík asi deset dní před útokem, jednalo se o Heydrichův pohyb z Panenských Břežan. V domě bydlely i sestry Marie Kovárníková (nar. 16. 2.) a Anna Malinová.

Od ledna 1942 používali Jan Kubiš a Josef Gabčík na místo schůzek Čelakovského sady. Zde se také poprvé sešli s Františkem Šafaříkem. Mezi pomocníky Gabčíka a Kubiše

¹⁸ ŠMEJKAL, Pavel a Jiří PADEVĚT. *Anthropoid*. Praha: Academia, 2016. Průvodce. ISBN 978-80-200-2555-5

¹⁹ Tamtéž.

patřil i Jiří Hofman (nar. 14. 2. 1922). Ten měl ve svém bytě v ulici Sokolovská 570/310 (mezi lety 1841-1948 Královská třída) pravděpodobně uloženou finanční hotovost, kterou parašutisté disponovali. Mimo to pomáhal parašutistům s průzkumem cesty z Panenských Břežan do Prahy. Mezi nejaktivnější podporovatele parašutistů patřili Antonín (nar. 29. 9. 1905) a Vlasta (nar. 21. 3. 1913) Oktábcovi. Antonín byl autoelektrikář, opravář autobusů v karlínské Rustonce a župní vedoucí dorostu karlínského Sokola a patřil mezi jádro sokolského odboje v protektorátu. Účastnil se schůzek s parašutisty a patřil k hlavním stoupcům Heydrichovy fyzické likvidace. 27. května 1942, v den útoku, vyhledal MUDr. Lyčku a požádal ho o ošetření zraněného Jana Kubiše.²⁰

Po samotném útoku se Jozef Gabčík a Jan Kubiš skrývali v kryptě v kostele svatého Cyrila a Metoděje. Jeho správcem byl Václav Alois Číkl (nar. 1. 1. 1900), který se podílel na vybudování úkrytu ve zmíněné kryptě a na zásobování parašutistů v ní ukrytých.²¹

9. května 1942 se se v Holešovicích sešli a chodili ulicemi Vladimír Krajina, Jaroslav Valenta, Alfréd Bartoš, Josef Gabčík a Jan Kubiš. Vladimír Krajina se snažil přesvědčit parašutisty, aby Reinharda Heydricha neodstraňovali. Parašutisté ho vzhledem ke svému vojenskému charakteru neposlechli.

26. dubna 1942 předal Vlastimil Moravec na konečné tramvajové zastávce Ďáblická kolo Josefu Gabčíkovi. To původně patřilo Lydii Bondyové a Gabčík jej využil při cestě do Libně v den útoku na Heydricha.²²

Na hřbitově Ďáblická 564/2a (mezi lety 1922-1950 Pražská) byly do fingoaného hrobu číslo 135 8 IV ukryty padákové postroje, kombinézy a polní lopatky skupiny Anthropoid. Chvíli na počátku roku 1942 se Gabčík a Kubiš ukrývali v letním bytě rodiny Khodlových v ulici Khodlova 1086/21 (před připojením obce k Praze se ulice jmenovala Nerudova). Zde v pokoji v otmamu byl také zašit jeden z jejich padáků. Gestapo jej však během domovní prohlídky objevilo. Rodina Khodlových do Anthropoidu zapojila i majitele tiskárny a předsedu sportovního klubu S. K. Vysočany Karla Rohlíčka (nar. 30. 9. 1896). Rohlíček parašutisty prováděl po Praze a jezdil s nimi na kole i po trase, kudy do Prahy přijížděl Reinhard Heydrich. Někdy se Gabčík a Kubiš u Rohlíčků i stravovali. Sestra Emy Khodlové Antonie Bejčková (nar. 17. 8. 1907) ve svém bytě v koupelně ukrývala kolo, na kterém z místa útoku odjel Jan Kubiš. Podílela se také na likvidaci padáku. Oblečení Josefa

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž.

²² Tamtéž.

Gabčíka a Jana Kubiše bylo do konce okupace spolu s několika granáty ukryto v sokolovně Na Proseku²³ 6/15. Parašutisté zde v kuželníku na jaře 1942 i údajně několikrát přespali.²⁴

Počátkem roku 1942 „vyšetřil“ MUDr. Stanislav Hrubý (nar. 15. 11. 1897) oba parašutisty a stanovil jim falešné diagnózy, aby byli neschopni práce. Jeden trpěl vředem na dvanáctníku a druhý zánětem žlučníku. Do akce byl zasvěcen i MUDr. Břetislav Lyčka. Podle poválečné výpovědi MUDr. Hrubý několik dní před útokem donesl parašutistům Psychoton, přípravek na potlačení únavy. S Gabčíkem a Kubišem se setkával v bytě Jaroslava Piskáčka.²⁵

1. 2 Pomocníci

Mezi další pomocníky parašutistům patřila Anežka Zajíčková (nar. 6. 9. 1903), která pomohla parašutistům tak, že je zavedla ke stomatologovi Janu Jesenskému (nar. 5. 3. 1904), který jim ošetřil bolavé zuby. Manželé Jan Jesenský a Alžběta Jesenská ((nar. 29. 2. 1904) jim dodávali potraviny a léky. Kostelník Josef Jeřábek (nar. 18. 2. 1892) se podílel se na zajišťování potravinových lístků, potravin a oděvů pro atentátníky. Patřila mu krypta, v níž se atentátníci schovávali. Jako jeden z mála válku přežil. Zubní technik Jiří Jesenský (nar. 27. 9. 1905) dodával do krypty potraviny a předměty pro denní používání parašutistům. Také pro ně zprvu působil jako průvodce po Praze. MUDr. Milada Frantová (nar. 28. 9. 1906) docházela ošetřovat poraněné oko Janu Kubišovi do úkrytu v Resslově ulici. Na vydávání falešných knížek pro parašutisty se podílel i Alexander Miniv (nar. 28. 5. 1895), jež byl ředitelem nemocenské pojišťovny a v její budově (Lannova 1235/2) měl i služební byt. Janu Kubišovi poskytl pomoc také MUDr. Soběslav Sobek (nar. 29. 9. 1887), který mu zprostředkoval spojení s MUDr. Miladou Frantovou, která Kubišovi ošetřila oko poraněné výbuchem bomby. Manželé Miroslava (nar. 13. 1. 1909) a Karel (nar. 21. 4. 1899) Dubovi ukrývali ve svém bytě Adolfa Opálku a Karla Čurdu. Na náměstí Kinských 602/2 (do r. 1940 Štefánikovo náměstí, v letech 1940-1945 Albrechtovo náměstí) sídlila liga proti tuberkulóze. Bydlel zde její tajemník MUDr. Jan Včelák (nar. 4. 4. 1896) se svou ženou Jitkou (nar. 21. 10. 1901). Oba dva podporovali parašutisty a pomáhali je ukrývat. S falešnými legitimacemi a kartami sociálního pojištění pro parašutisty pomáhal ředitel Ústavního svazu nemocenských pojišťoven v Praze JUDr. Jiří Pleskot (nar. 3. 2. 1901) spolu s již zmíněným Alexandrem Minivem a JUDr. Františkem Slavíčkem. Gabčík a Kubiš se ukrývali také v bytě úředníka Vrchního soudu v Praze Vratislava Hoška (nar. 20. 11. 1903) a jeho ženy Vlasty (nar. 1. 10.

²³ Ulice tak byla pojmenována v roce 1972.

²⁴ ŠMEJKAL, Pavel a Jiří PADEVĚT. *Anthropoid*. Praha: Academia, 2016. Průvodce. ISBN 978-80-200-2555-5

²⁵ Tamtéž.

1919). Do podpory se zapojila také sekretářka biskupa Gorazda Marie Gruzínová (nar. 16. 12. 1904). Ta totiž po odvedení manželů Čiklových vnikla tajně do jejich bytu v Bělohorské 1399/32 (v letech 1940-1945 Říšská) a odvezla jejich děti k příbuzným do Přerova. Krátkodobé ubytování poskytl parašutistům i náčelník vysočanského Sokola Jaroslav Piskáček (nar. 3. 5. 1897). Podílel se spolu s Václavem Novákem (nar. 18. 1. 1893) i na odstranění padáků a vybavení parašutistů v Nehvizdech. V tom samém bytě ošetřil 27. května MUDr. Břetislav Lyčka (nar. 24. 5. 1903) Janu Kubišovi zraněné oko a Kubiš zde jednu noc přespál. Piskáček mimo jiné vyzvedl Kubišovo kolo a vrátil ho majiteli Jaroslavu Smržovi. Manželka Václava Nováka Jindřiška (nar. 6. 5. 1928) zas přivezla do domu Kubišovo kolo, které nechal opřené o výlohu obchodu Baťa v dnešní Zenklově ulici. Kubiš i Gabčík u Nováků přespávali. Mezi podporovatele útoku patřili i manželé Jaroslav Hejcman (nar. 28. 3. 1905) a Milena Hejcmanová (nar. 7. 1. 1908), členové Barákovy sokolské župy. Dodávali parašutistům potraviny a peníze, které předávali Václavu Novákovi v Libni. O zbraně a munici pro Gabčíka a Kubiše se staral kovodělník Janečkovy továrny Oldřich Frolík (nar. 11. 4. 1909).²⁶ Jeden z pomocníků parašutistů, který nebyl prozrazen, byl nájemce restaurace Jaroslav Vašata (nar. 24. 9. 1905). Ten údajně nechal v restauraci Gabčíka a Kubiše přespát a staral se o potravinářské lístky určené pro ně. Mimo to obstaral oblek Josefu Valčíkovi (2. 11. 1914) ze Silver A. Restaurace se nacházela na náměstí Republiky 1090/5 (Hyberské náměstí). Mezi další, kterým se podařilo přežít válku, patřila Božena Kropáčková (nar. 18. 2. 1901). Počátkem května u sebe totiž ukrývala Adolfa Opálku. Dalším přeživším byl penzionovaný středoškolský profesor Josef Ogoun (nar. 25. 8. 1889) a jeho rodina. Jejich byt, ve kterém žili i jeho manželka a dva synové, sloužil jako „ubytovna“ pro parašutisty. Je pravděpodobné, že právě odsud už šli parašutisté na konci května na místo útoku. Mezi další přeživší se dostal i sokol a prokurista firmy Dr. F. Zátka v Karlíně Emanuel Filípek (nar. 5. 1. 1898). V jeho bytě v ulici Sokolovská 92/74 (od roku 1841 až 1948 Královská třída) byli chvíli na jaře 1942 ubytováni Gabčík a Kubiš. Nikdy zde nespali společně, ale vždy s některým z dalších parašutistů.²⁷ Do odboje a pomoci parašutistům se zapojili také dělník Janečkovy zbrojovky Stanislav Albrecht (nar. 2. 6. 1908) a jeho manželka Františka (nar. 4. 9. 1912). Dokonce u nich byli v polovině dubna Gabčík a Kubiš nakrátko ubytováni. Ti chvíli přespávali i u JUDr. Jana Svobody (nar. 2. 9. 1900). Byt manželů Pecháčkových na adrese Jindřicha Plachty 1810/3 (do roku 1940 Žižkova, v letech 1940-1945 Rainerova) sloužil jako centrum pro ilegální schůzky odbojářů z Jindry. Také se zde v polovině února 1942 za

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Tamtéž.

přítomnosti Ladislava Vaňky odehrála prověřovací zkouška Jana Kubiše po jeho příchodu do Prahy. Josef Gabčík a Jan Kubiš se scházeli spolu s Josefem Valčíkem, Ladislavem Vaňkem, Oldřichem Frolíkem, Karlem Pavlíkem a dalšími podporovateli z organizace Jindra také v zámečnické dílně a autoopravně nákladních přívěsů v ulici Ke Strašnické 1210/13 (od roku 1940 do roku 1946 Katteho). Dílna patřila Josefu Vojtěchovskému a jeho synovi Miloslavovi (nar. 10. 2. 1906).²⁸

1. 3 Průběh akce

Celá akce se odehrávala v zatáčce mezi Zenklovou ulicí a ulicí V Holešovičkách. Na místo dorazili Josef Gabčík a Jan Kubiš 27. května před devátou hodinou ranní. Přijeli na kolech a pravděpodobně sem dorazili buď z vysočanského bytu Khodlových nebo od Ogounů z Dejvic. Reinhard Heydrich se do zatáčky dostal po půl desáté. Seděl na místě spolujezdce v černém Mercedesu-Benz 320B kabrio (typ W 142)²⁹, jež měl poznávací značku SS-3. Automobil řídil Johannes Klein a v zatáčce musel přibrzdit. Gabčík s Kubišem byli připraveni, že na automobil zaútočí, ale v daný moment Josefu Gabčíkovi selhal samopal britské výroby Stengun. Heydrich přikázal řidiči zastavit a začal vytahovat zbraň. V tu chvíli Jan Kubiš vyhodil bombu a ta vybuchla nad stupátkem před pravým zadním kolem. Výbuch prorazil karoserii a vyvrátil dveře. Reinharda Heydricha zranila střepina od bomby. Řidič Mercedesu Klein poté pronásledoval prchajícího Gabčíka do ulice Na Zápalcí.³⁰ Gabčík se dostal k Braunerovu řeznictví, kde se snažil uniknout přes zadní vchod, který tu ale nebyl, a tak musel vyběhnout zase ven, vstříc za sloupkem kryjícímu se Kleinovi. Toho zasáhl minimálně jedním výstřelem do nohy a pokračoval v útěku na Trojský most.³¹ Sem prchal Gančíkovou ulicí (od roku 1930 – 1948 Na Kolínské), kde byl sledován i povozníkem Tomášem Grosslichtem.³² Tomu postřelený Klein vtiskl pistoli, ale Grosslicht ji nepoužil.³³ Kubiš, který byl raněný v obličeji střepinou, po atentátu zepředu oběhl stojící tramvaj a doběhl k pánskému bicyklu, protože byl blíže než dámský bicykl. Na místě odhodil aktovku s další bombou a Gabčíkovou čepicí, naskočil na kolo a ujel pryč. Cestou se ho snažilo zadržet pár lidí, ale marně. Zadržet se ho snažil i protektorátní policista, ale Kubiš na něj

²⁸ Tamtéž.

²⁹ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

³⁰ ŠMEJKAL, Pavel a Jiří PADEVĚT. *Anthropoid*. Praha: Academia, 2016. Průvodce. ISBN 978-80-200-2555-5

³¹ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

³² ŠMEJKAL, Pavel a Jiří PADEVĚT. *Anthropoid*. Praha: Academia, 2016. Průvodce. ISBN 978-80-200-2555-5.

³³ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

vykřikl: „Uhni dědku, nebo tě střelím!“ přičemž vypálil varovný výstřel.³⁴ Na kole prchal dále do Libně. Asi hodinu po útoku se na místo dostavil velitel pražského gestapa Hans Ulrich Geschke a Karel Hermann Frank. Odpoledne gestapo prohledávalo okolí incidentu a pokusilo se o rekonstrukci. Místo útoku zachytil fotograf gestapa Adolf Dauer. Zraněného Reinharda Heydricha odvezl strážník Michal Lofergyuk se závozníkem Theodorem Šulcem a řidičem Františkem Šittou do nemocnice Bulovka. Heydrich byl schopen sám dojít na ambulanci, kde byl vyšetřen MUDr. Karlem Jarolímekem. Hospitalizován byl v pavilonu č. 5. Ihned byl operován, a to lékaři prof. Walterem Dyckem a prof. Josefem Holbauem. Jako anesteziolog byl přítomen MUDr. Alois Honěk. Dále byl pavilon č. 5 strážěn jednotkami SS. Reinhard Heydrich zde však 4. června 1942 v 9.00 zemřel. Podle pitevního protokolu zemřel v důsledku poškození životně důležitých orgánů bakteriemi či jejich jedy.³⁵

Heydrichův vůz údajně přijel v momentě, kdy se v místě křižovatky střetly tři tramvaje. Jednu z nich, třívozovou s číslem 14, Mercedes předjel. Předjížděl zleva ve vyšší rychlosti, protože v protisměru jela další tramvaj číslo 14. Poté se prudce brzdící vozidlo snažilo zatočit doprava a projet relativně úzkým prostorem mezi chodníkem v zatáčce a z protisměru z ulice V Holešovičkách právě předjíždějící dvouvozovou soupravu tramvaje číslo 3. Gabčík měl samopal (byla odmontovaná ramenní opěrka pro snadnější ukrytí zbraně) a stál jako první. Kubiš stál několik metrů pod ním s granátem. Kvůli tramvajím si mladíci všimli Mercedesu až na poslední chvíli, když automobil předjel tramvaj. Možná se nabízí otázka, kdy bylo použito Valčíkovo zrcátko, jež mělo signalizovat Heydrichův příjezd. Je možné, že nakonec žádnou signalizaci neměli. Vše se samozřejmě odehrálo velmi rychle a záhadou je, proč nestřílel Gabčíkův samopal. Mohla to způsobit náhlá stresová situace, Gabčík mohl zazmatkovat, nebo se zbraň opravdu nějakým způsobem zasekla.³⁶ O zrcátku i samopalu se budeme bavit ještě později v této práci.

K dispozici máme dokumentační snímky gestapa. Výsledná pozice tramvaje číslo 3, se zřejmě měla nacházet o notných pár metrů výš. Nalézala se asi na úrovni Heydrichova Mercedesu, na úroveň Gabčíka dobrzdila a on ji nejspíš ve chvíli, kdy ho míjel automobil, ještě neměl ve směru možné střelby. Kubiš stál³⁷ níže, aby mohl pod automobil vrhnout bombu zepředu. Gabčík byl o pár metrů výše. Kubiš viděl Mercedes také pozdě a nestihl pod

³⁴ Tamtéž.

³⁵ ŠMEJKAL, Pavel a Jiří PADEVĚT. *Anthropoid*. Praha: Academia, 2016. Průvodce. ISBN 978-80-200-2555-5

³⁶ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

³⁷ Dokazuje to Pannwitzova zpráva, jež obsahuje výpovědi svědků.

něj vhodit bombu. Automobil jel tedy dál, než podle původních plánů měl. Řidič Klein poté vykřikl „Pozor! Atentátníci!“ Heydrich zůstal v šoku ze vzdálenosti asi jednoho a půl metru zírat do hlavně samopalů a hned na to údajně zavelel „Zastav, okamžitě zastav!“ To lze považovat za velkou chybu. V takové situaci by se člověk spíše snažil co nejrychleji ujet. Také Klein udělal chybu v tom, že Heydricha poslechl. Byla to ale menší chyba, než udělal Heydrich, protože Klein byl zvyklý poslouchat Heydrichovy rozkazy. Kubiš poté vrhl na automobil granát, ale již ve značné vzdálenosti za vozidlem. Podle výcvikového hodnocení nebyl Kubiš v házení granátů nijak oslnivý a ani v této situaci se mu to pořádně nepodařilo, jelikož zasáhl stupačku před zadním blatníkem. U kolem projíždějící tramvaje číslo tři se roztrátilo jedno okno a tramvaj začala ihned brzdit. Jeden střep zranil Kubiše v obličeji a další prošel opěradlem předního sedadla k Heydrichovi a vážně jej zranil. Nad autem se rozptýlil kouř a posádka vozu se začala stavět na nohy. Atentátníci u sebe měli pistole, nabízí se tudíž další otázka, a to proč se nesnažili dorazit posádku pomocí nich. Raději se dali na útěk. Opět to ale mohl způsobit silný stres. Gabčík odhodil samopal a kabát, kterým maskoval samopal před Mercedesem. Pěšky utíkal do kopce, vběhl do vozovky, kde prokličkoval mezi tramvajemi, po chvíli se otočil a třikrát vystřelil po Kleinovi, ale bez úspěchu. Pravděpodobně zase z důvodu nečekané, náhlé a stresové situace. Následně doběhl na chodník a zabočil doleva do ulice Kolínská. Heydrich byl vážně zraněn, takže nebyl schopen normálně fungovat. Vystoupil pouze z vozidla, jehož dveře s utrženým pantem se vyvrátily a snažil se střílet pistolí na útočníky. Zbraň, podle Pannwitzeho jakási aluminiová pistole ráže 7.65, se údajně nacházela v boční kapse dveří. Ušel pár kroků, ale po chvíli se vrátil zpět k autu, jelikož mu nebylo dobře. Tam k němu přiběhlo několik kolemjdoucích a cestujících z tramvají. Heydricha se ujala zdravotní sestra Marie Navarová. Zastavila kolemjedoucí dodávku špeditérské firmy Holan, jejímž řidičem byl František Šitt, kterému strážník Michal Lofergyuk přikázal odvézt Heydricha do nemocnice Na Bulovce. Lofergyuk jel s nimi. Heydrich byl natolik bolestivě raněn, že nedokázal sedět, a tak dodávka musela po několika metrech zastavit a posádka jej uložila na ložnou plochu. Můžeme si povšimnout další Kleinovi chyby, kdy místo toho, aby s Heydrichem zůstal a pomohl mu, běžel pryč za útočníky.³⁸ Přirozeným rozumem soudím, že zdraví je přednější a důležitější. Kdyby mu na Heydrichovi záleželo, pomohl by nejprve jemu. Takhle to vypadá, že ho napadlo to, že by mohl případně dostat odměnu za dopadení pachatelů, což pro něj bylo přednější.

³⁸ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

V již zmíněné Gabčíkově ulici se nacházela trafika, kterou provozoval Karel Douša. Jednalo se o svědka, který byl přítomen těsně po útoku. Gestapem byl vyslechnut ještě odpoledne 27. května 1942. Později se účastnil i identifikace těl parašutistů zabitých v Resselově ulici. Za svědectví obdržel peněžitou odměnu ve výši 50 000 korun.³⁹

Josef Gabčík se pokusil ukrýt v řeznickém krámku Františka Braunera v ulici Valčíkova 1153/22 (od roku 1931 – 1948 Na Zápalčí). Myslel si, že obchod má zadní východ, ale nebylo tomu tak. Brauner navíc Kleina na Gabčíka upozornil. Naštěstí se Gabčíkovi podařilo Kleina zneškodnit zásahem do nohy. Potom Gabčík přechal směrem k Vltavě. Brauner za pomoci dalších lidí nechal dopravit zraněného Kleina do nemocnice Bulovka. Za pomoc dostal peněžní odměnu 200 000 korun.⁴⁰

Jan Kubiš se zraněným obličejem přechal ke svému kolu a odjel směrem k Bulovce. Pronásledoval ho strážník Bedřich Záleský, ale pravděpodobně utíkal schválně pomalu, aby Kubiše nedohnal. Gestapem nebyl nikdy odhalen a sám se taktéž nepřihlásil. Poblíž libeňské sokolovny se Kubiš, kryjící si zraněnou tvář, srazil s Anežkou Rožkovou. Ta poté, co se dozvěděla, že gestapo hledá svědky, přihlásila. Gestapo ji několikrát využilo při konfrontaci se zadrženými. V nikom z nich však cyklistu nepoznala. Nakonec byla přivedena do patologického ústavu, kde mrtvolu Jana Kubiše identifikovala. Za pomoc obdržela 150 000 korun a po válce byla deset let vězněna. Kolo nechal Kubiš u Baťova libeňského obchodu směrem do postranní ulice Slavatovy (dnešní U Synagogy). Kolo bylo zakrvácené a Kubiš se vydal do nedalekého bytu u Novákových. Kolo pak odvezla Jindřiška Nováková, která ale byla cestou zastavena dvěma ženami – Cecílií Adamovou a Žofií Čermákovou – ženy se podivovaly nad tím, proč malá dívka veze tak velké a zakrvácené kolo. Obě ženy se později účastnily identifikace na místě i v Petschkově paláci, ale Jindřišku nepoznaly. U Nováků Marie Nováková Kubiše ošetřila a dala mu čisté šaty. Vzápětí odsud parašutista odešel k rodině Piskáčkových.⁴¹

Postřelený Klein byl za pomoci několika svědků naložen na zrekvírovanou pivovarskou dodávku Antonína Marka a byl převezen zpět na místo atentátu, kde vystoupil. Poté ho německá policie dopravila do nemocnice Na Bulovce.⁴²

³⁹ ŠMEJKAL, Pavel a Jiří PADEVĚT. *Anthropoid*. Praha: Academia, 2016. Průvodce. ISBN 978-80-200-2555-5

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

Do hodiny po atentátu byly uzavřeny výpadovky z města a až do příštího rána byla zastavena vlaková doprava a do osmé hodiny večerní i městská doprava.⁴³ Byla zavřena i místa, kde by se lidé mohli shromažďovat, jako třeba pohostinské podniky, kina, divadla apod. Německé bezpečnostní složky namátkově volný terén. Zakázány byly i české akce, kde se lidé mohli shromažďovat. Německé i protektorátní bezpečnostní složky prohlížely byty, kontrolovaly osoby a jejich dokumenty a zatýkaly kohokoli, kdo se zdál být podezřelý. Byla provedena rozsáhlá razie a v 16:30 byl vyhlášen civilní výjimečný stav. Do pátrací akce byly postupně zapojeny i protektorátní četnictvo, lesnický personál, jednotky protipožární a protiletectvé ochrany a další. Najít atentátníky se ovšem vůbec nedařilo. S prvními stopami bohužel přišel až Karel Čurda.⁴⁴

1. 4 Co následovalo dny po atentátu

Od 28. května 1942 byly ve výloze obchodního domu Baťa vystaveny předměty z místa útoku s tím, jestli někdo pozná vystavené věci. Parašutisté tam zapomněli samopal Stengun bez ramenní opěrky, pánský letní kabát, čepici, dámské jízdní kolo vyrobené firmou Moto Velo Krčmář Teplice a dvě aktovky. V jedné aktovce byla neodjištěná bomba stejného typu, jako použil Kubiš. Výrobní číslo kola bylo 40 363 a gestapo se pokoušelo zjistit, kdo jej koupil, ale neúspěšně. Prodejní firma totiž gestapu řekla, že se zákaznická kniha ztratila. Původně kolo patřilo Lydii Holznerové-Bondyové. Stopa po něm skončila v Petschkově paláci, kde bylo uloženo jako důkaz.⁴⁵

Místem, ve kterém se scházelo gestapo, sbíhalo se sem veškeré udání a zjištění, která gestapo obdrželo v souvislosti s útokem, se stal palác Politických vězňů 931/20 (v letech 1940 – 1945 Bredovská). Na místo se krom jiných dostavila 2. června 1942 Cecílie Adamová a vypověděla, že v den útoku viděla v Libni zraněného muže na kole a potom také dívku, jež kolo vezla. Kvůli výpovědi Adamové a Žofie Čermákové musely 3. června 1942 dopoledne všechny dívky ve věku 14 – 20 let z okolí prodejny Baťa předvádět, v Libni v kinosále Petschkova paláce, jak vedou kolo. Během rozsáhlé razie byly dívky zadrženy. Adamová a Čermáková sledovaly dívky průzorem pro promítače, ale nikoho neidentifikovaly. Žofie Čermáková se následně zhroutila a byla hospitalizována na psychiatrii. Jindřiška Nováková, která kolo opravdu vezla, byla v nejužším výběru mezi deseti dívkami, ale neprozradila se a

⁴³ ŠUSTEK, V.: c. d., svazek 2., s. 8. Zpráva Bezpečnostní služby říšského vůdce SS z 27. května 1942, v níž se referuje o reakci protektorátního obyvatelstva na atentát. Dokument č. III/1

⁴⁴ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

⁴⁵ ŠMEJKAL, Pavel a Jiří PADEVĚT. *Anthropoid*. Praha: Academia, 2016. Průvodce. ISBN 978-80-200-2555-5

ani nebyla poznána. 16. června 1942 přišel do Petschkova paláce Karel Čurda a parašutisty udal. Během výslechu poznal aktovku, v níž měl Gabčík uloženy svůj samopal. Vyzradil síť záchytných adres a jmenoval takřka všechny, u kterých se ukrýval nebo kteří mu pomohli. Byl vyslýchán velmi dlouho, až do 9.00 následujícího rána. Hlavním vyslýchajícím byl Heinz Jantur. Po výslechu se Čurda pokusil o sebevraždu, a to jedem, ale neúspěšně. 17. června sem byli převezeni z Plzně spolupracovníci parašutistů - Václav Král, Helena Králová, Vojtěch Kučera, Marie Kučerová a další. Ihned byli vyslýcháni. Totéž se týkalo i Václava a Hany Krupkových, kteří poskytovali podporu výsadku Silver A. Ten samý den byli vyslýcháni i Alois a Aťa Moravcovi.⁴⁶

Ve stejném paláci se v noci z 27. na 28. června 1942 konala porada před útokem proti kostelu v Resselově ulici. Od 22. června 1942 byl vyslýchán i předseda sboru starších pravoslavné církve Jan Sonnevend a manželé Fafkovi, kteří ubytovali parašutisty. Od 25. června byl vyslýchán a mučen biskup pravoslavné církve Gorazd. V tentýž den byly vyslýchány Marie Kovárníková a Anna Malinová, které s parašutisty spolupracovaly. Dne 3. září 1942 od 14.00 na tomto místě probíhal soudní proces s představiteli pravoslavné církve. Účastnili se jej biskup Gorazda, Václav Číkl, Vladimír Petřek a Jan Sonnevend. Proces trval 56 hodin, byl důsledně zinscenován, bedlivě sledován protektorátním tiskem a následně medializován. Po skončení byli všichni odsouzeni k trestu smrti zastřelením a k propadnutí majetku. 4. září byl podruhé vyslýchán Ladislav Vaněk, který ochotně vypovídal a prozrazením mnoha dalších odbojářů si zachránil život. Vaněk byl člověk, který se později podílel na tvorbě filmu *Atentát* z roku 1964 a jeho role zde byla důležitá, proto se k němu později v této práci ještě vrátíme. Dne 29. září 1942 se konalo neveřejné zasedání stanného soudu, kde Hans Ulrich Geschke odsoudil všechny parašutistické pomocníky a jejich rodinné příslušníky k trestu smrti.⁴⁷

Úkryt parašutistů se tedy nacházel v kostele sv. Cyrila a Metoděje (od roku 1935, původně kostel sv. Karla Boromejského, v roce 1783 odsvěcený a v roce 1935 znovu vysvěcený jako kostel sv. Cyrila a Metoděje). Kryptu, ve které se parašutisté po úroku schovávali, připravoval na jaře 1942 farář Václav Číkl, kaplan kostela Vladimír Petřek, předseda sboru rady starších Jan Sonnewend, ale také kostelníci Karel Louda a Václav Ornest. Postupně se v kryptě shromažďovalo sedm parašutistů. Všechny osobně přijímal Vladimír Petřek. Prvně sem přišel 28. května Jaroslav Švarc, dále 29. května večer Jan Kubiš,

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Tamtéž.

30. května Josef Valčík, Jan Hrubý a Josef Bublík. 30. května 1942 dorazil i Adolf Opálka, ale ten se v kostele definitivně ubytoval až 1. června 1942. Ve stejný den jako poslední přišel Josef Gabčík. Hlavní starost o parašutisty byla na Vladimíru Petřekovi. Zraněného Kubiše docházela ošetřovat MUDr. Milada Frantová.⁴⁸

Během úkrytu byl kostel otevřen, takže tam mohli chodit lidé.⁴⁹ Proto není moc pravděpodobné, že by parašutisté vycházeli z krypty mezi běžné občany, protože by se jednak mohli prozradit a za druhé by tam nechodili se zbraněmi, jak to můžeme vidět v některých filmech, jako třeba právě v *Anthropoidu*. Tato možnost by připadala v úvahu pouze v noci, nebo v době, kdy je kostel zavřený. Někdy atentátníci vycházeli ven z kostela, a to z důvodu schůzek, jež potvrzují svědectví, ale jako důkaz je i tramvajová jízdenka z 16. června, nalezená v kapse Kubišova obleku.⁵⁰

1. 5 Vpád do úkrytu parašutistů

18. června 1942 ve tři čtvrtě na čtyři ráno byl vydán rozkaz k obklíčení kostela.⁵¹ Gestapo se u kostela sjelo po čtvrté hodině ranní.⁵² Rozkaz vydal velitel zbraní SS v Čechách a na Moravě Karl von Treuenfeld, a to Strážnímu praporu Prag a Náhradnímu praporu Deutschland. Velitelské stanoviště záložního praporu SS Deutschland se nacházelo na rohu Karlova náměstí a Resslovy ulice. Velitelství SS Prag se nacházelo na Jiráskově náměstí. Nejdříve se odehrál boj o kůr a emporu, který trval téměř tři hodiny. Po začátku boje však došlo k ostré hádce mezi velitelem zbraní Karlem von Treuenfeldem a velitelem gestapa Handem Ulrichem Geschkem. Argumentovali o tom, kdo vlastně celé akci velí a jak má útok probíhat. Šlo hlavně o to, že Treuenfeld nesouhlasil s používáním duchovních jako živých štítů a tvrdil, že dobytí kostela má probíhat jako vojenská operace. Celá akce nakonec probíhala jako bojová operace Waffen-SS.⁵³

S sebou gestapo přivedlo zadrženého kaplana Petřka a při vstupu zadrželo také kostelníkova pomocníka Karla Loudu. Po vstupu byly rychle prohledány kancelář a kostelníkův byt. Do chrámové lodi vstoupilo gestapo dvěma dveřmi. Následně, když gestapo otevřelo dveře a začalo stoupat po kostelních schodech, tři muži, kteří

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ ŠMEJKAL, Pavel a Jiří PADEVĚT. *Anthropoid*. Praha: Academia, 2016. Průvodce. ISBN 978-80-200-2555-5

⁵² KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

⁵³ ŠMEJKAL, Pavel a Jiří PADEVĚT. *Anthropoid*. Praha: Academia, 2016. Průvodce. ISBN 978-80-200-2555-5

byli ukryti na empoře a kůru zahájili palbu. Takto to tvrdí Pannwitzova zpráva. Palba byla zahájena z místa na empoře přímo naproti původnímu, dnes zazděnému vchodu do kostelníkova bytu.⁵⁴ Filmové snímky kvůli akčnosti zachycují smršť kulek, což nemůžeme brát natolik vážně, situace pravděpodobně tak akční nebyla.

Jako první zemřel Adolf Opálka. Otrávil se a zároveň střelil do hlavy, protože utrpěl zranění, jež mu znemožňovala pokračovat v boji. Jan Kubiš byl zasažen granátem a nepřežil. Jako třetí zemřel Josef Bublík, který se zastřelil po zásahu granátem. Dále se útočníci soustředili na dobytí samotné krypty. Několik hodin dostávali do krypty kouř a vodu. Zapojeni byli i hasiči, které v 6.41 povolal běžný poplach. Nakonec byl kaplan Petřek donucen gestapem přesvědčovat parašutisty, aby se vzdali. Atentátníci mu odpovídali „Nikdy!“ a „Češi se nevzdávají!“ K přesvědčování byl použit i Karel Čurda, který parašutisty nabádal okénkem a gestapo chtělo využít i Vlastimila Moravce, ale ten odmítl. Když byla krypta naplněna vodou po jeden metr a byla odstřelena kamenná deska, která kryla vchod do krypty z kostela, čtyři parašutisté se zastřelili. Nikdo z parašutistů nepřežil. Kubiš a Bublík byli po útoku převezeni do porodnice a ústavu pro péči o matku a dítě (nacisté jej přeměnili v lazaret SS). Bublík zemřel již po cestě a Kubiš krátce po převozu, aniž by nabyl vědomí. Vzápětí byla těla převezena zpět do Resslovy ulice. Celá akce skončila kolem jedenácté hodiny dopolední. Těla parašutistů identifikoval na místě Karel Čurda a Viliam Gerik z výsadku Zinc. K identifikaci však byli přivedeni i jiní zatčení lidé, jako například Hana Krupková. Chrám, stejně jako všechny další modlitebny a kostely české pravoslavné církve, byl 27. září 1942 zabaven, na základě nařízení říšského protektora uzavřen a majetek církve zabaven. Většina pravoslavných duchovních byla totálně nasazena v Německu.⁵⁵

23. až 26. června 1942 byla v Ústavu soudního lékařství a kriminalistiky v ulici Studničkova 1039/2 a 2039/4 (v letech 1940 – 1946 Preslova) provedena pitva sedmi zabitých parašutistů. K identifikaci byli do budovy povoláni příbuzní a spolupracovníci parašutistů, a sice Marie Kovárníková, Ludmila Soukupová, Jaroslav Piskáček, Václav Novák, otec Jana Kubiše František Kubiš a jeho bratři Jaroslav a Rudolf Kubišové. 20. dubna 1945 úředníci gestapa odvezli lebky Jaroslava Švarce, Adolfa Opálky, Josefa Bublíka, Josefa Valčíka a Jana Hrubého. Ostatky však nikdy nebyly nalezeny.⁵⁶

⁵⁴ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

⁵⁵ ŠMEJKAL, Pavel a Jiří PADEVĚT. *Anthropoid*. Praha: Academia, 2016. Průvodce. ISBN 978-80-200-2555-5

⁵⁶ Tamtéž.

Po atentátu následovalo stanné právo, deportace do koncentračních táborů, popravy, vyvraždění a likvidace Lidic a Ležáků. Povraždění byli nejen odbojáři a jejich podporovatelé, ale i lidé, u nichž se jen předpokládaly sympatie k odboji. Osudy několika těchto osob byly zmíněny výše. Dále byli povraždění úplně nevinní lidé, jako třeba právě v Lidicích.⁵⁷

O tom, jak přesně atentát proběhl, by nejlépe věděli Gabčík, Kubiš, Heydrich a jeho řidič Klein. Gabčík s Kubišem žádné písemné svědectví nepodali. Něco nejspíš řekli svým spolupracovníkům před tím, než zemřeli, ale z nich válku přežil jen málokdo a také málokdo poté vypovídal. Také se samozřejmě nelze stoprocentně spoléhat na informace z druhé ruky. Heydrich byl během hospitalizace vyslechnut, ale jeho výpověď dodnes nebyla objevena. Klein jako jediný ze čtyř zmíněných válku přežil, ale nikdy po ní nebyl ve věci atentátu vyslýchán a sám se k němu také nevyjadřoval. V šedesátých letech dokonce u Kleina pobýval Heydrichův mladší syn Heider Heydrich, ale údajně se spolu o atentátu nebavili. Ostatní náhodní svědci si pamatují spíše to, co se dělo po atentátu, jelikož před samotnou akcí nevěnovali projíždějícímu vozu pozornost. S odstupem let navíc pamětníci mnoho věcí zapomínají a také se jejich výpovědi liší.⁵⁸

2. Hlavní osobnosti Anthropoidu

Mluvíme-li o Anthropoidu, je třeba si zmínit jeho klíčové osobnosti. Níže je uvedeno pár slov o výsadkářích:

Josef Gabčík

Narodil se 8. dubna 1942 v obci Poluvsie u Rajeckých Teplíc na Slovensku. Byl vyučen kovářem a zámečnickem. Absolvoval vojenskou prezenční službu u pěšího pluku 14 v Košicích, během níž absolvoval poddůstojnickou školu v Prešově. Po ukončení základní služby zůstal v armádě jako dělesloužící v hodnosti desátníka a záhy byl povýšen na četaře. Následně nastoupil jako civilní zaměstnanec do vojenské továrny na výrobu bojových plynů VT-4 v Žilině. Utrpěl však úraz, a tak byl přeložen jako skladník do vojenského skladu na Skale u Trenčína. S Janem Kubišem se setkal v Polsku, kde se z nich stali i nejlepší kamarádi. Z Polska odjel do Francie, kde podepsal závazek do Cizinecké legie a nastoupil do výcviku k 1. pluku REI, sídlícímu v alžírském Sidi bel Abbés. V době, kdy Francie ještě nebyla ve válce s Německem, nemohla si dovolit na svém území organizovat zahraniční vojenské

⁵⁷ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

⁵⁸ Tamtéž.

jednotky „neexistujícího státu“ a Čechoslováci jako cizinci nemohli ani vstoupit do francouzské armády. Byla pouze jediná možnost, jak se zapojit do blížícího se konfliktu, a to vstup do Cizinecké legie. Krátce po vypuknutí války, 26. září 1939, přešel Gabčík spolu s dalšími vojáky ke vznikající československé divizi do francouzského městečka Agde. Byl zde jako zástupce velitele kulometné čety u 12. roty III. Praporu 1. pěšího pluku. 29 prosince 1939 byl povýšen do hodnosti četaře a následující rok se zúčastnil bojů ve Francii. Byl vyznamenán francouzským i československým válečným křížem. Po porážce Francie byl s dalšími zbylými československými vojáky evakuován do Velké Británie, kde byl zařazen do 3. roty československého pěšího praporu 1. Spolu s Kubišem žádal o přearování k letectvu, ale neúspěšně. Byl však vybrán československou skupinou pro zvláštní úkoly pro vysazení na území okupované vlasti. Absolvoval taktéž kurz pro rotmistry a následně byl do této hodnosti povýšen. Během výcviku byl Gabčík pověřen misí Anthropoid, jež měla za úkol odstranění zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Gabčík byl jmenován jejím velitelem. V říjnu 1941 byl přidělen čs. Výcvikové stanici STS 2 ve vile Bellasis u Dorkingu, kde od 8. listopadu s Kubišem absolvoval další výcvik ve střelbě, vrhání granátů, zacházení s výbušninami, kurzy radiooperátora, řízení motorových vozidel a sebeobranu.⁵⁹

Podle svědectví spolubojovníků byl Gabčík: velmi schopný, spolehlivý voják, veselý, komunikativní a otevřený, někdy však prudké povahy. Velitel jej hodnotil takto: „*Chytrý, disciplinovaný voják. Není tak bystrý jako někteří a pomalu vstřebává znalosti. Je skrz na skrz spolehlivý a velice horlivý a má dost zdravého rozumu. Má v praktických věcech sebedůvěru, ale postrádá ji, pokud je třeba přistoupit k intelektuální práci. Je dobrým velitelem, pokud se nachází na půdě jemu známé, a poslouchá rozkazy do posledního detailu. Je překvapivě dobrý v signalizaci. Má technické znalosti, které by se mohly hodit (pracoval v továrně na jedovatý plyn). Klasifikace „F“.*“⁶⁰ Po absolvování para výcviku bylo hodnocení instruktorů následující: „*He is first class jumper, extremelly fit and can be trusted to do any sort of operational job succesfully.*“⁶¹ [Je prvotřídní skokan, v extrémně dobré kondici a je důvěryhodný k tomu, úspěšně vykonávat jakýkoli druh operace].⁶² Při každodenní

⁵⁹ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

⁶⁰ Ročenka 2012, c. d., s. 89-90. Závěrečné hodnocení výcviku rtm. J. Gabčíka na STS 25. VÚA-VHA Praha, Sbíрка 37, sign. 37-308-2, originál, strojopis, rukopis, 2 s. Též: Šustek, V.: c. d., svazek 1., s. 776-777, pozn. 64

⁶¹ Ročenka 2012, c. d., s. 77. Parachute training report. VÚA-VHA Praha, Sbíрка 37, sign. 37-308-2, opis, strojopis, 1 s.

⁶² Vlastní překlad.

komunikaci mluvil a psal Gabčík česky, slovenštinu údajně používal pouze při používání nadávek.⁶³

Jan Kubiš

Narodil se 24. června 1913 v moravské obci Dolní Vilémovice⁶⁴ v okrese Třebíč. p. 79. Jan absolvoval pouze obecnou školu a od čtrnácti let pracoval jako čeledín ve Slavičkách, Studenci, Lipníku, Ptáčově a Rudíkově. Byl aktivní v tělocvičné organizaci Orel. 1. října 1935 nastoupil k základní vojenské službě u 9. roty III. Praporu pěšího pluku 31 „Arco“ ve Znojmě. Stal se kulometčíkem, poté absolvoval poddůstojnickou školu a byl povýšen na desátníka. Jako délesloužící byl převeden k pěšímu pluku 34 „Střelce Jana Čapka“ v Opavě a sloužil jako velitel družstva u strážního praporu XIII. v Jakartovicích, který měl za úkol ostrahu stavení pohraničního opevnění. Na přelomu zimy a jara 1938 Kubiš působil jako zástupce velitele čety 3. roty strážního praporu XIII. pěšího pluku 15 v Opavě a současně jako instruktor poddůstojnické školy, kde dosáhl hodnosti četaře délesloužícího. Poté byl převelen zpět ke své strážní jednotce. Do Polska se dostal ilegálně 14. července 1939. Připojil se zde k československé exilové jednotce v Krakově a dostal se do tábora v Malých Bronowicích. Zde se seznámil s Josefem Gabčíkem. Koncem července absolvoval stejně jako Gabčík a několik set dalších Čechoslováků přeplavbu lodí Chrobry do Boulogne, poté odjel přes Lille, kde 3. srpna vstoupil do Cizinecké legie, do Marseille a po několika dalších dnech do severní Afriky. Byl zařazen do výcvikové jednotky pluku 1, REI se sídlem v Colomb Béchar a Sidi bel Abbés. Po vypuknutí války byl závazku v legii zbaven a 25. září 1939 se dostal k právě vznikající československé divizi do Agde. Zde byl nejdříve jako účetní 11. roty III. praporu 1. čs. pěšího pluku a před Vánocemi byl povýše na rotného. Vzhledem k tomu, že měl konečně slušný pravidelný žold, žilo se mu lépe. Na jaře po delší nemoci se nechal zprostit funkce účetního a nastoupil k řádnému výcviku. Vzápětí se z „podivné války“ stala skutečná válka a Kubiš byl nasazen na frontu. Za boje ve Francii byl 12. srpna 1940 vyznamenán francouzským Válečným křížem a povýšen na rotného. Taktéž byl prezidentem Edvardem Benešem v roce 1939 dekorován Československým válečným křížem spolu s Josefem Gabčíkem a dalšími vojáky. V roce 1941 absolvoval Kubiš stejný kurz, týkající se útočného boje, para výcviku, střelectví a výbušnin, jako Gabčík před ním. Na podzim byl po zranění

⁶³ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

⁶⁴ V té době, až do roku 1924, se obec ještě jmenovala Dolní Vilímovice.

Karla Svobody na Gabčíkovu žádost zařazen jako druhý člen výsadku Anthropoid a poslední dva zmíněné kurzy již vykonávali spolu.⁶⁵

Jako voják byl Kubiš nadřizeny hodnocen jako „statečný, svědomitý, přesný, ukázněný, národnostně velmi uvědomělý, klidný, rozvážný, dbalý zevnějšku, se snahou o vzdělání.“⁶⁶ Velitel poznamenal, že se jednalo o dobrého, spolehlivého vojáka, klidného a veselého. Klasifikoval ho na „D,“ ale mohl by se vypracovat na „B.“⁶⁷

Adolf Opálka

Narodil se 4. ledna 1915 v Rešicích u Moravského Krumlova. Opálka docházel do obecné školy v Rešicích a měšťanky v Rouchovanech. Zprvu se učil, na automechanika, poté přestoupil na obchodní akademii v Brně, kde odmaturoval. Po maturitě v roce 1936 byl odveden na vojnu k pěšímu pluku 43 v Brně. O rok později nastoupil v hodnosti četaře-aspiranta na Vojenskou akademii v Hranicích a po jejím absolvování byl v červenci 1938 zařazen v hodnosti poručíka pěchoty k horskému pluku 2 v Ružomberoku. V červnu 1939 odešel do Polska a hned poté do Francie. Ještě v srpnu téhož roku se ocitl ve francouzské Cizinecké legii v Alžírsku. Po vypuknutí války se vrátil do Francie a v Agde byl přidělen k 1. čs. pěšímu pluku 1. čs. pěší divize. Začátkem roku 1940 byl přeložen ke 3. čs. pěšímu pluku jako velitel 5. roty. V době německého pádu však pluk ještě nebyl bojeschopný, a tak se bojů nezúčastnil. Po vpádu Francie byl Opálka evakuován lodí do Velké Británie, kde byl jako nezařazený důstojník přidělen ke kulometné rotě Československé samostatné brigády. V létě 1941 absolvoval několik kurzů pro plnění zvláštních úkolů, jako základní sabotážní kurz, parašutistický kurz a útočný kurz. Byl zařazen do výsadku Out Distance, a sice jako velitel v hodnosti nadporučíka pěchoty. Na výcvikové stanici STS 2 Bellais absolvoval celý výsadek (patřil sem i rotný Karel Čurda⁶⁸ a desátník-aspirant Ivan Kolařík) od 25. ledna 1942 cvičení ve střelbě, destrukci, rádiovém vysílání a příjmu, instruktáž o hospodářsko-politických podmínkách života v protektorátu, o vnitřní organizaci německé branné moci, stejnokrojích apod., jakož i výcvik v obsluze naváděcího přístroje Rebecca.⁶⁹

⁶⁵ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

⁶⁶ ŠUSTEK, V.: c. d., svazek 1., s. 776, pozn. 63

⁶⁷ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

⁶⁸ Pozdější udavač odbojářů a ještě pozdější agent gestapa.

⁶⁹ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

Samotný Výsadek Out Distance byl shozen v noci na 28. března 1942 v prostoru Ořechova na Moravě. Skutečný prostor shozu se stejně jako u většiny výsadek neshodoval s plánem. Out Distance měl být původně vysazen asi 130 km od Kopidlna. Jeho úkolem byla sabotáž plynárny v pražské Michli, doručení vysílačky a šifrovacích klíčů pro Silver A, navádění spojeneckých letadel při bombardování a samozřejmě spolupráce s domácím odbojem. Při seskoku však došlo k několika nešťastným událostem, kvůli kterým výsadek zkrachoval. Opálka se zranil na noze, nepodařilo se najít kontejner s výzbrojí a výstrojí a Kolařík ztratil peněženku s doklady a fotografiemi. Kolařík se během pronásledování gestapem za několik dní otrávil, Čurda se skryl u matky a po vyhlazení Lidic se šel udat na gestapo.⁷⁰

Opálka byl díky své hodnosti jmenován velitelem všech parašutistů nacházejících se v Praze. Podílel se na operaci Canonbury⁷¹ a na přípravách atentátu na Heydricha.⁷²

Karel Čurda

Narodil se 11. října 1911 v jihočeské Nové Hlíně.⁷³ Navštěvoval obecnou školu ve Staré Hlíně a dvě třídy měšťanky v Třeboni. Po ukončení školy se šel učit zedníkem. K vojenské základní službě nastoupil v listopadu 1933, konkrétně ke 12. polní (kulometné) rotě pěšího pluku 29 „Pplk. J. J. Švece“ v Třeboni. Na jaře následujícího roku absolvoval poddůstojnickou školu. Nadřízení ho hodnotili takto: „Temperamentní a upřímná povaha, schopný a chápavý, snaživý a vytrvalý. Svědomitý a spolehlivý, rázný a duchapřítomný.“⁷⁴ Prodělal také instruktorský výcvik a byl povýšen na svobodníka. V listopadu 1935 se stal dělesloužícím. Postupně byl velitelem družstva, cvičitelem nováčků a zástupcem velitele čety v poddůstojnické škole. V září 1936 dosáhl hodnosti četaře. Následující rok v červnu obdržel odznak „elitního střelce“ a koncem léta byl jmenován trubačem II. Praporu. Na začátku června 1938 Čurda na vlastní žádost ukončil vojenskou kariéru a stal se dozorcem Finanční stráže v Hati v Hlučínském výběžku. Jakožto příslušník FS byl zařazen do Stráže obrany státu. Následovala služba v Bílé u Starých Hamrů a v Lošově u Olomouce. Po roce odešel do Krakova, kde se poznal s Gabčíkem a Kubišem. Stejně jako oni absolvoval transport do Francie, podepsal závazek do Cizinecké legie, odjel do Afriky a nastoupil službu u 1. pluku v Ain El Hadar pobíží Saigy. Po vypuknutí války taktéž nastoupil službu u čs. zahraničního

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Neúspěšný nálet na plzeňskou Škodovku.

⁷² KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

⁷³ V té době součást Staré Hlíny, dnes část Třeboně.

⁷⁴ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3, s. 33

vojska v Agde v 10. rotě 1. pěšího pluku. Začátkem roku 1940 dosáhl hodnosti rotného a byl převelen ke 3. pěšímu pluku. Ten se však bojů ve Francii nezúčastnil. Po pádu Francie byl jako mnozí jiní evakuován do Velké Británie a v srpnu byl zařazen k automobilní rotě 1. čs. smíšené brigády. V září 1941 dobrovolně nastoupil do výběrového sabotážního kurzu, po kterém následoval paravýcvik. Poté se na chvíli vrátil k jednotce. Koncem ledna 1942 prodělal útočný kurz na výcvikové stanici STS 2 Bellais a počátkem února byl převeden k londýnskému ministerstvu národní obrany, v jehož stavu čekal na nasazení. 27. března 1942 byl spolu s Adolfem Opálkou a Ivanem Kolaříkem vysazen jako člen výsadku Out Distance.⁷⁵

Čurda byl nadřízenými v Británii hodnocen jako „živý, starostlivý, samostatný, energický, schopen jako velitel družstva, jako zástupce velitele čety a řidič, má vliv na mužstvo, energický, velmi dobrých znalostí a schopností, velmi dobře způsobilý k vedení menší jednotky, samostatný a spolehlivý pracovník, velmi dobrý poddůstojník, veselý, kamarádský, dobrosrdečný, skromný, méně chápavý, méně inteligentní, smělý odvážný se smyslem pro kolektivní práci, ukázněný, spolehlivý, velmi zdatný, schopný těžkých námah.“⁷⁶ Při speciálním výcviku dosahoval ve všech předmětech stupně dobrý nebo velmi dobrý.

Josef Bublík

Narodil se 12. února 1920 v Bánově v okrese Uherský Brod. Po absolvování obecné školy nastoupil na dvě gymnázia, a to do Kroměříže a Uherského Brodu. Odmaturoval v Uherském Brodě. Následně nastoupil na právnickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně, ale již během prvního semestru byly vysoké školy uzavřeny. Na konci roku 1939 odešel Bublík jižní cestou přes Slovensko, Maďarsko, Jugoslávii a Bejrút do Francie. Následující rok v únoru byl v Agde zařazen ke 2. čs. pěšímu pluku. Po pádu Francie byl evakuován do Velké Británie, přidělen byl k 1. pěšímu praporu a povýšen na desátníka-aspiranta. Později dosáhl hodnosti četaře-aspiranta a přihlásil se k výcviku pro plnění zvláštních úkolů. Prošel si základním sabotážním kurzem ve Skotsku, parašutistickým kurzem a kurzem průmyslové sabotáže. V listopadu 1941 byl přidělen k dalšímu výcviku STS 2 Bellais. Bublík byl zařazen do výsadku Bioscop, kterému velel rotný Bohuslav Kouba. Skupina měla společně s výsadkem Bivouac za úkol provádět sabotáže ve vsetínské zbrojovce a na moravských železničních tratích. Oba zmíněné výsadky byly ještě se skupinou Steel vysazeny v noci z 27. na 28. dubna 1942 u osady Požáry poblíž Krivoklátu. Bioscop na místě ukryl kontejner s

⁷⁵ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

⁷⁶ Tamtéž, s. 34

výstrojí a výzbrojí, ale ten byl brzy odhalen gestapem. Stejně tedy jako výsadek Out distance, i Bioscop byl od počátku nezdařilý.⁷⁷

Jeho závěrečné hodnocení ze sabotážního kurzu znělo takto: „*Mluvil německy a polsky, byl inteligentní, dobré povahy a mezi kolegy oblíbený. Ve všech vyučovaných vojenských dovednostech byl hodnocen jako velmi dobrý. Uměl ovládat kolo, motocykl a koně, ale ne automobil, uměl lyžovat. Klasifikován byl stupněm „D.“*“⁷⁸

Jan Hrubý

Narodil se 4. března 1915 v Kunovicích v okrese Uherské Hradiště. Vychodil obecnou školu a měšťanku, vyučil se číšníkem a v této profesi pak i pracoval. V roce 1938 nastoupil vojenskou službu u hraničářského praporu 10 v Trebišově a o rok později byl povýšen na svobodníka. Po okupaci zbytku republiky byl z armády propuštěn na trvalou dovolenou, obratem se přihlásil na práci v Německu a odjel do Kielu. V roce 1940 se při dovolené pokusil o útěk z protektorátu, což se mu podařilo na druhý pokus. Dostal se do Francie. Zde byl zařazen k 1. čs. pěšímu pluku, s nímž se zúčastnil bojů na frontě, a byl vyznamenán Československým válečným křížem. Po pádu Francie byl evakuován do Velké Británie, kde byl přidělen k 1. pěšímu praporu. V říjnu 1940 byl povýšen na četaře a přihlásil se k plnění zvláštních úkolů. V druhé polovině roku 1941 absolvoval speciální kurzy, jako ostatní členové výsadků. Spolu s Josefem Bublíkem byl členem výsadku Bioscop.⁷⁹

Josef Valčík

Narodil se 2. listopadu 1914 ve Smolině u Valašských Klobouk. Valčík vychodil tři třídy obecné školy ve Smolině a následně dva roky pokračoval v pokračovací škole v Lačnově. Nakonec se vyučil koželuhem ve Valašských Kloboukách. Obou se věnoval mezi lety 1934-36 v Baťových závodech ve Zlíně a v Otrokovicích. V říjnu 1936 nastoupil vojenskou službu u pěšího pluku 22 v Jičíně a získal hodnost četaře. S plukem prožil mobilizaci, po okupaci byl propuštěn a vrátil se na své pracovní místo do Otrokovic. V srpnu 1939 odešel do Francie, kam se dostal na jaře 1940. Jako příslušník 2. čs. pluku se zúčastnil bojů na frontě a byl vyznamenán Československým válečným křížem. Po zhroucení Francie byl jako ostatní evakuován do Velké Británie. Ve Velké Británii absolvoval školu pro

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Ročenka 2012, c. d., s. 115-116. Závěrečné hodnocení výcviku svob. Asp. J. Bublíka na STS 25. VÚA-VHA Praha, Sbírnka 37, sign. 37-314-2, originál, strojopis, rukopis, 2 s.

⁷⁹ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

rotmistry a následující rok se přihlásil k plnění zvláštních úkolů. Prodělal speciální kurzy, jako sabotážní a parašutistický kurz a kurz útočného boje. Dále byl Valčík vybrán do výsadku Silver A. Úkolem bylo zajištění ztraceného spojení domácího odboje s Londýnem, k němuž měla sloužit vysílačka Libuše. Dalším úkolem bylo také vytvoření střediska, které mělo koordinovat činnost všech vysazených parašutistů. V neposlední řadě se exil snažil prostřednictvím Silveru A kontaktovat štábního kapitána Morávka a jím řízeného agenta A-54, příslušníka Abwehru⁸⁰ Paula Thümmela. Na rozdíl od ostatních byl tento výsadek velmi úspěšný. Splnil všechna zadání a zpravodajsky (mnozí tvrdí, že i prakticky) se podílel na přípravě atentátu na Heydricha.⁸¹

Josef Valčík byl ve většině vojenských dovednostech v sabotážním kurzu hodnocen jako: „*Velmi dobrý, v polních cvičeních, hlášeních, ve čtení map a náčrtech jako dobrý. Uměl ovládat kolo, motocykl a koně, automobil řídit neuměl. Byl dobrým lyžařem.*“⁸²

Jaroslav Švarc

Narodil se 11. května 1914 ve Velkém Újezdě v okrese Hranice na Moravě. Byl vyučen cukrářem a jako cukrář pracoval v Praze. V říjnu 1936 nastoupil základní vojenskou službu k pěšímu pluku 23 do Trnavy a později byl převelen k pěšímu pluku 13 do Šumperku. Absolvoval poddůstojnickou školu, byl povýšen na svobodníka a přeložen ke hraničářskému pluku 4 v Hlučíně. Dále byl povýšen na desátníka a sloužil v posádce pevnostního srubu. Po záboru v pohraničí sloužil jako velitel kulometného družstva na Podkarpatské Rusi a po okupaci zbytku republiky byl z armády propuštěn. Na druhý pokus se mu podařilo opustit republiku a ve Francii byl zařazen k 8. rotě 2. čs. pěšího pluku, s nímž se zúčastnil bojů. Následovala jeho evakuace do Velké Británie. Byl povýšen na četaře a přidělen ke 2. pěšímu praporu. V létě 1941 se přihlásil ke speciálním operacím a podstoupil výcvik. Jako ostatní absolvoval následující kurzy: základní sabotážní a parašutistický. Poté byl zařazen na výcvikovou stanici STS 2 Bellais. 29. dubna 1942 seskočil do okupované oblasti jako člen výsadku Tin s úkolem provést atentát na protektorátního ministra a vrchního kolaboranta Emanuela Moravce.⁸³

⁸⁰ Německá vojenská zpravodajská služba. ZDROJ: <https://zoom.iprima.cz/zajimavosti/abwehr-brutalni-vojenskou-rozvedku-nenavideli-i-naciste>

⁸¹ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

⁸² Ročenka 2012, c. d., s. 118-119. Závěrečné hodnocení výcviku Josefa Valčíka na STS 25. VÚA-VHA Praha, Sbírká 37, sign. 37-342-2, originál, strojopis, rukopis, 2. s.

⁸³ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

„Jaroslav Švarc neovládal řízení motocyklu, ale kola a automobilu ano, byl i dobrým lyžařem.

„84

3. Literatura a film

Literatura se válečným událostem začala věnovat ihned po skončení války. První práce, která u nás vyšla a zabývala se atentátem, byla vydána roku 1947. Jednalo se o monografii *Za Heydrichem stín* (1947), jejíž autorem je Jan Drejs.

Operace Anthropoid je u nás považována za klíčovou událost, kdežto v zahraničí se jedná o detail.⁸⁵ Dokazuje nám to fakt, že se jí zahraniční literatura tolik nevěnuje. Jak uvidíme na seznamu níže, právě ani zahraniční kinematografie se jí moc nevěnuje. Zahraniční pohled na událost zkrátka není tolik detailní, jako ten domácí. Zahraniční spisovatel musí mít důkladně nastudováno, kdo byl Heydrich, co byla okupace českých zemí atp. Mimo to zahraniční spisovatel nemusí umět pořádně česky a německy, tudíž může mít problémy s překlady originálních pramenů.⁸⁶ Českému a německému spisovateli nebo režisérovi je daná událost známější, má bližší přístup k originálním pramenům a zná potřebný jazyk. Zahraničnímu odborníkovi událost natolik známá není. Aby se mohl něčím takovým zabývat, musí si samozřejmě také nastudovat veškeré potřebné materiály a přeložit je, ale stále se nemusí dostat ke všemu a v jazyce může udělat chybu. Stejně kroky musí samozřejmě podstoupit i český autor, ale stále je to pro něj jednodušší. Dále jsou pro každou zemi prioritní její události, tudíž v zahraničí není takovou nutností informovat o Anthropoidu, jako u nás a v Německu. To je pak hlavní důvod, proč v ostatních zemích tolik materiálů o Anthropoidu nenajdeme.

V zahraničí se o Anthropoidu objevily nejdříve filmy, až poté literatura. Prvními dvěma snímky označujeme *Hangmen Also Die!* (1943) od Fritze Langa a *Hitler's Madman* (1943) od Douglase Sirka.⁸⁷ Natočeny byly v roce 1943, což bylo rok po uskutečnění akce. V tu dobu se ještě nevědělo tolik okolností ohledně atentátu, tudíž filmy nejsou úplně faktograficky relevantní, což jim bývá často vytýkáno.⁸⁸ U snímku *Hangmen Also Die!* (1943)

⁸⁴ Tamtéž, s. 122-123. Závěrečné hodnocení výcviku Jaroslava Švarce na STS 25. VÚA-VHA Praha, Sbírká 37, sign. 37-347-2, originál, strojopis, rukopis, 2 s.

⁸⁵ Operace Anthropoid je ve světě detail válečné historie. Podle vdovy nebyl terčem Heydrich osobně [online]. <<https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/heydrich/r~aafc021e452d11e7bdee002590604f2e/>>. [Cit. 17. 1. 2023].

⁸⁶ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

⁸⁷ Vlastním jménem Dotlev Sierck. ZDROJ: KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

⁸⁸ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

je však třeba být opatrný s kritikou. Stejně jako u *Atentátu* (1964), jedná se o fikční film, jehož úkolem není být natočen přesně podle pravdy. Přeci jenom však Sequens měl větší snahu o realističtější zobrazení příběhu, než autoři předchozích snímků.⁸⁹

Hned dalším výrazným snímkem se stal *Atentát* (1964) od Jiřího Sequense, kterým se bude tato práce zabývat. Zmíněný film ale opět obsahuje mnoho vymyšlených faktů. Bohužel si Sequens mnoho informací překroutil, k čemuž mu dopomohl i středoškolský učitel Ladislav Vaněk,⁹⁰ který se podílel na natáčení. Ten sice zpočátku skupině Anthropoid pomáhal, ale při výsleších se rozhodl spolupracovat s gestapem, aby si zachránil život. Po válce se s ním spojila komunistická Státní bezpečnost a využívala ho dle své propagandy. Za to si mohl Vaněk přisvojovat více zásluh na atentátu. On toho však zneužil a vymýšlel různé mýty, které se postupem času stávaly absurdnějšími, až vyšlo najevo, že Vaněk tak úplně pravdu nemluví.⁹¹ Vaňkovy mýty měly za následek to, že se proluly jako chyby v *Atentátu* (1964). Je tedy škoda, že zrovna Vaněk Sequensovi s filmem *Atentát* (1964) pomáhal. V té době se ovšem o Vaňkových výmyslech ještě pravděpodobně nevědělo. Když se Vaněk podílel na přípravách operace Anthropoid, je logické, že mu Sequens důvěřoval. A jelikož se jednalo spolupracovníka Státní bezpečnosti, tehdejšímu režimu se tato spolupráce hodila. Pozoruhodné však je, že Vaněk se zpočátku snažil samotnému atentátu zabránit. Nesouhlasil s touto akcí a chtěl její účastníky odradit. Když byl vyslýchán gestapem, sepsal dokonce dlouhý protokol s názvem *Jak jsem chtěl zabránit atentátu*.⁹² I přesto však začal s gestapem spolupracovat a vymyslel si několik věcí, které se staly během atentátu.

Mezi další filmy patřil *Operation Day-break* (1975). Ten však obsahuje vysoké množství informací, které neodpovídají skutečnosti. Tak například to, že se atentát odehrává kdesi na vltavském nábřeží. Je ale třeba dodat, že film byl určen zcela nepoučenému zahraničnímu publiku, pro které Anthropoid není tak zásadní jako třeba pro české publikum. Přesuneme-li se do 21. století, jeden z nejnovějších snímků je *Anthropoid* (2016) britského scénáristy a režiséra Seana Ellise. Film byl natočen v roce 2016. Snímek opět ukazuje několik věcí jinak, než se reálně staly. Film však obsahuje základní prvky, které chce filmový divák

⁸⁹ Atentát [online]. <<https://www.filmovyprehled.cz/cs/revue/detail/atentat>>. [Cit. 26. 1. 2023].

⁹⁰ Za okupace byl původně odbojářem, poté aktivním agentem gestapa a od r. 1948 agentem StB s krycím jménem Horský a jeho číslo bylo 540. ZDROJ: KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

⁹¹ Mýty kolem Atentátu na Heydricha (1): Kontroverzní postava Ladislava Vaňka [online].

<<https://www.stoplusednicka.cz/myty-kolem-atentatu-na-heydricha-1-kontroverzni-postava-ladislava-vanka>>. [Cit. 30. 11. 2022].

⁹² Z jeviště na popraviště. Příběh herečky Anny Čalounové-Letenské [online]. <<https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad0902/101-115.pdf>>. [Cit. 26. 1. 2023].

vidět. Prvky, jako je drama, přestřelka a hrdinský epos s množstvím padlých nepřátel. To je přesně jeden z důvodů, proč fikční filmy většinou nemohou vystihovat skutečnost. Větší sledovanost bude mít takovýto epický film, než méně akční film, který bude do nejmenšího detailu podle skutečnosti. Koho zajímá skutečnost, je pro něj vhodnější dokumentární film. Samotný atentát byl ve skutečnosti méně akční a epický, ale na druhou stranu ne méně dramatický. Je třeba nezapomínat, že filmy i literatura formují spíše „obecné povědomí“ o historických událostech, přičemž filmy tak činí více, protože mají širší dopad.⁹³ Historik Karel Bartošek se dokonce domníval, že průběh samotného *Atentátu* (1964) byl dramatičtější, než zpracování filmu.⁹⁴

Vedle fikčních filmů máme i řadu dokumentárních filmů, týkajících se atentátu. Ty už se více zaměřují na reálná fakta. Fikční filmy většinou nechtějí být dokumentárními, ale naopak literatura je spíše faktografická, ať už jde o odbornou či populární. Mezi dokumenty patří například:⁹⁵

- Reinhard Heydrich – Manager des Terrors – Schrik Heinz, 1977
- The Assassination of Reinhard Heydrich – Kaplan Jan, Kaplanová Kristýna, 1992
- Reinhard Heydrich: The Face of Evil – Kase Michael, 2002
- SS: Die Heydrich's Herrschaft – 2002
- Heydrich – konečné řešení – Fiedor Jiří, Křístek Václav, Podlípny Jiří, Sedláček Robert, Štingl Pavel, Vávra Roman, Všelicha Zdeněk, 2011
- České století. Kulka pro Heydricha – Sedláček Robert, 2013

Mezi fikční filmy patří:

- Hangmen Also Die! – Lang Fritz, 1943
- Hitler's Madman – Douglas Sirk, 1943
- Atentát – Jiří Sequens, 1964

⁹³ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

⁹⁴ Filmový přehled – Atentát [online]. <https://www.filmovyprehled.cz/cs/revue/detail/atentat#_ftn1> . [Cit. 26. 1. 2023].

⁹⁵ Tamtéž, včetně seznamu dokumentárních filmů.

- Sokolovo – Otakar Vávra, 1974
- Operace Daybreak – Lewis Gilbert, 1975
- Anthropoid – Sean Ellis, 2016
- Smrtihlav – Cédric Jimenez, 2017

Ještě více než filmů máme o Anthropoidu mnoho knih, ať už domácích nebo zahraničních.

Pro upřesnění si ještě zkonkretizujeme rozdíl mezi fikčními a dokumentárními filmy. Dokumentární filmy poukazují na reálná fakta, ke kterým jsou důkazy. Fikční film, i když je natočen na základě skutečné události, však nemusí být přesně podle reality, protože jeho hlavními rysy jsou akčnost, dynamika a přehánění.⁹⁶ Na tyto rysy i ve spojitosti s Atentátem se zaměříme později v této práci. Atentát je tedy fikční film, ale i přesto ho můžeme zkoumat jako „dokument“ a to proto, že zachycuje jistou pozoruhodnou historickou událost, která je pro nás důležitá dodnes.⁹⁷ Dále musíme brát v potaz fakt, že někteří diváci, kteří se dívají na film, zakládají se na skutečné historické události, neznají historii nebo se o ni nezajímají. Tudíž jim jde právě hlavně o akčnost filmu. To, jak moc je film blízko skutečnosti, je pro ně naprosto nepodstatné. Ostatně pokud se historik chce podívat na film, který nás poučuje o určité události, je pro něj opravdu vhodnější dokumentární film. Fikční film je vhodnější pro širokou veřejnost, kdy se člověk chce o události informovat jen obecně, nebo ho zajímá děj filmu, ale ne historické hledisko.

Co se týče shrnutí výše uvedeného seznamu, můžeme si povšimnout, že opravdu naprostá většina filmů pochází z Česka nebo Německa, výjimečně zde nalezneme USA. Dokazuje nám to fakt, že ostatním zemím o takovou informovanost o Anthropoidu nejde.

3. 1 Atentát 1964 – o filmu

Jak již bylo zmíněno, o Anthropoidu bylo natočeno několik filmů. Proč tomu ale tak vlastně je? Z jakého důvodu si připomínáme historické události ve formě filmů? Je třeba se zamyslet nad tím, zda je to vůbec přínosné, nebo to naopak může něčemu uškodit. Jako příklad využijeme právě Atentát z roku 1964. Jeho režisérem byl Jiří Sequens a snímek lze považovat za realisticky motivovaný, protože byl založen právě na skutečné události. Premiéra filmu byla odvysílána 20. 8. 1965 a snímek je v délce 100 minut.⁹⁸

⁹⁶ CINEPUR – fikce [online]. <<http://cinepur.cz/article.php?article=938>>. [Cit. 1. 2. 2023].

⁹⁷ THOMPSON, Kristin a David BORDWELL. *Dějiny filmu: přehled světové kinematografie*. 2., opr. vyd. Přeložil Helena BENDOVIÁ. V Praze: Akademie múzických umění, 2011. ISBN 978-80-7331-207-7

⁹⁸ Filmový přehled – Atentát [online]. <<https://www.filmovyprehled.cz/cs/film/396609/atentat>>. [Cit. 30. 11. 2022].

Jiří Sequens se narodil v roce 1922 v Brně. Absolvoval dramatické oddělení na konzervatoři v Brně. Dále studoval na Gerasimovově všeruské státní kinematografii v Moskvě a na Filmové škole ve Francii. Mezi sedmdesátými až osmdesátými lety působil jako pedagog na FAMU. Při studiích v Brně hrál příležitostně v místním Zemském divadle a v rozhlase. Po návratu ze zahraničí působil jako režisér v Burianově scéně D 49 a v Divadle státního filmu, které i krátce vedl.⁹⁹ Podle filmového producenta Jana Balzera byl Jiří Sequens inteligentní, talentovaný a uměl filmovat. Naopak režisér Juraj Herz ho kritizoval za jeho činy, které dělal v souladu s komunistickým režimem.¹⁰⁰ K jeho vztahu s KSČ se budeme ještě později v této práci vracet.

Právě v roce 1964 se Jiřímu Sequensovi podařilo vydat *Atentát*, který se stal rychle velmi oblíbeným. Proč tomu ale tak bylo? Co oblíbenosti napomohlo? Jde o to, že v době svého vzniku šlo o jeden z velmi mála československých „akčních“ filmů.¹⁰¹ Zřejmě na to má vliv i fakt, že film vznikl krátce po tom, co byl atentát proveden. Protože vznikl brzy po opravdovém atentátu, mnoho lidí, kteří se na snímku podíleli, bylo už během operace na světě. Jasným příkladem je toho sám režisér Jiří Sequens. Jelikož sám atentát prožil a poté o něm natočil film, tento fakt přidává na hodnotě filmu. Je třeba ale podotknout, že Sequens věnoval velké úsilí bádání, nespoléhal na vlastní paměť a zážitky. Na druhou stranu ještě nebyly dostupné úplně všechny prameny, ze kterých by se dalo čerpat. I herec Ladislav Mrkvička (ve filmu *Josef Gabčík* a pod krycím jménem Zdeněk Vyskočil) potvrdil, že si chtěl o atentátu něco přečíst, ale v době natáčení nebylo téměř nic veřejně dostupné.¹⁰² To je i důvod, proč *Atentát* obsahuje odchylky od skutečnosti. Filmy, které se týkají skutečné události, ale jsou natočeny brzy po ní, pak často obsahují nedostatky právě v tom, že o události zatím není zveřejněno mnoho informací. Petr Szczepanik ve svém díle *Nová filmová historie* (2004) říká: „Nezávažnější metodologické výhrady revizionistů se ovšem týkaly absence kritické práce s prameny. První generace historiků obvykle spoléhala na vlastní paměť, svědectví pamětníků nebo dobové kritiky, druhá pak z velké části bez ověřování přejímala jejich tvrzení jako daná fakta. Tím vznikala řada mýtů, které se tradovaly po

⁹⁹ Filmový přehled – Jiří Sequens [online]. <<https://www.filmovyprehled.cz/cs/person/7893/jiri-sequens>> [Cit. 1. 2. 2023].

¹⁰⁰ HULÍK, Štěpán. *Kinematografie zapomnění: počátky normalizace ve Filmovém studiu Barrandov (1968–1973)*. Praha: Academia, 2011. Šťastné zítřky, sv. 6. ISBN 978-80-200-2041-3

¹⁰¹ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

¹⁰² Dějiny a současnost: „Jak se hraje hrdina, nevím...“ [online]. <<http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2017/6/jak-se-hraje-hrdina-nevim/>>. [Cit. 17. 1. 2023].

*desetiletí.*¹⁰³ Přesně to se týká našeho analyzovaného Atentátu. Mnoho materiálů bylo totiž objeveno i později. Mýty jsou něco, co Atentát také obsahuje a zaměříme se na ně později v této práci. Všeobecně autenticitě však přidává třeba to, že mnoho pasáží se natáčelo na skutečných místech, kde se atentát na Heydricha stal. Více o tom mluví Jiří Sequens, když vypráví o natáčení.¹⁰⁴ Akce v kostele Svatého Cyrila a Metoděje se natáčela v samotném kostele, ale částečně i v Barrandovských ateliérech, protože v kostele nebylo možné střílet. To ale nebyl vůbec problém, jelikož v ateliérech to vypadalo skutečně jako v kostele a dokonce byly tak velké, že použité předměty byly v reálných velikostech, a stejně daleko od sebe. Také se k natáčení využil Hrádek u Nechanic a Nehvizdy poblíž Prahy, kde došlo skutečně k seskoku parašutistů.¹⁰⁵ Dalším velkým přínosem je fakt, že Sequens čerpal o události z originálních pramenů, především z Londýna, kterých bylo velké množství. Dostal se téměř ke všemu, jako například k charakteristikám parašutistů apod. Co se týče samotného atentátu, jak řekl herec Ladislav Mrkvička, nebyla ve filmu provedena žádná úprava. Vše bylo natočeno podle v té době dostupných historických materiálů. Drobné změny mohly proběhnout pouze v dialogu herců. Na příběhu nebylo co vymýšlet, protože jej vytvořily samy dějiny. Sequens ve vzpomínání na Atentát¹⁰⁶ řekl, že především scénu, kdy měl Gabčík vystřelit a nevystřelil, by člověk asi těžko vymyslel a pokud ano, zdálo by se to jako něco nemožného a těžko uvěřitelného. Obrovskou výhodou je i to, že Jiří Sequens se zaměřoval i na nejmenší detaily. Mluvil s lidmi, kteří pracovali na zámečku v Panenských Břežanech, od kterých zjistil informace, které se mohly hodit do filmu. Dozvěděl se například, že lidé nemuseli Heydricha zdravit, choval se, jako když jsou Češi nic, zkratka neexistují. Zvukaři zas vyjeli do Moskvy jenom kvůli tomu, aby do filmu zařadili originální pravoslavný chór.¹⁰⁷ Dále se Sequens hodně inspiroval reálnými fotografiemi. Na základě fotografií se zaměřoval i na nejmenší detaily, jako například rozestavení automobilů na silnici apod. Mimo to využíval i reálné výpovědi pamětníků, materiály od plukovníka Moravce atd.¹⁰⁸ Když se natáčelo obléhání kostela, byla uzavřena Resslerova ulice od Karlova náměstí k Vltavě, a to včetně bočních ulic. Důvodem bylo právě přesné rozmístění vozů a vojáků podle autentických

¹⁰³ SZCZEPANIK, Petr. *Nová filmová historie: Antologie současného myšlení o dějinách kinematografie a audiovizuální kultury*, s. 13. Hermann & synové, 2004. ISBN 80-239-4107-0

¹⁰⁴ Jiří Sequens o natáčení filmu Atentát z roku 1964 [online]. <<https://www.youtube.com/watch?v=YICWoum-9bY>>. [Cit. 13. 9. 2022].

¹⁰⁵ Dějiny a současnost: „Jak se hraje hrdina, nevím...“ [online]. <<http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2017/6/jak-se-hraje-hrdina-nevim/>>. [Cit. 17. 1. 2023].

¹⁰⁶ Jiří Sequens o natáčení filmu Atentát z roku 1964 [online]. <<https://www.youtube.com/watch?v=YICWoum-9bY>>. [Cit. 13. 9. 2022].

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Sequensova cesta za širokoúhlým dramatem [online]. <http://25fps.cz/2010/sequensova-cesta-za-sirokohlým-dramatem/#_ftn1>. [Cit. 13. 9. 2022].

materiálů. Architekt Karel Lier nechal na okno krypty přimontovat falešnou zeď, na kterou se mohlo střílet. Někdy bylo natáčení i poměrně nebezpečné. A to nejen, protože se během něj střílelo. Například při natáčení zaplavování krypty. To se natáčelo v hostivařských ateliérech, kvůli lepším podmínkám. Štáb měl rybářské obleky a musel se brodit ledovou vodou. Herci tímto riskovali dokonce zápal plic. Ladislav Mrkvička ve videu na Youtube zavzpomínal „*Když se přerušilo natáčení, tak se muselo čekat, až se kostýmy usuší nebo pak naopak musely být pořád mokré a když jsme přišli další den, tak jsme se museli předem znovu namočit,*“¹⁰⁹ Jedním z dalších rizik byl seskok parašutistů, který vykonávali opravdoví výsadkáři. Byli vyneseni do půlkilometrové výšky a bylo na ně namířeno silné světlo, které je oslňovalo, a tak do poslední chvíle nevěděli, jak daleko je pod nimi zmrzlé pole.¹¹⁰ Šlo tedy o poměrně nebezpečné manévry, které určitě také přidávají na tom, aby film působil realisticky a autenticky. Z uvedených informací nám plyne, že snaha Jiřího Sequense přiblížit se co nejbližší skutečnosti byla opravdu velká. Jak se dozvíme později v této práci, sledovanost *Atentátu* byla poměrně vysoká, takže lze s jistotou říci, že se jeho usilovná práce vydařila. I přesto, že se na film objevily i negativní názory, nic to nezměnilo na velkém zájmu o něj. O kvalitě *Atentátu* není pochyb ani proto, jelikož se k němu vracíme dodnes. V roce 2022 bylo totiž osmdesátileté výročí samotné akce a *Atentát 1964* byl na jeho výročí nově digitalizován a znovu se objevil v kinech.¹¹¹

4. Historie a film

Proč je tedy důležité a přínosné připomínat si historické události filmem? A proč nás zajímají historické filmy, co nám můžou říct o dobách minulých, ale i o současnosti? V první řadě proto, že film je již dlouhá léta jedním z nejvlivnějších médií. Z mnoha filmů, které známe, si dokážeme vybavit nejdůležitější scény, které na nás zapůsobily. Filmy zachycují to, jak se v určité době lidé oblékali, jak se chovali a mnoho dalších věcí. Nabízejí nám nahlédnout do světa minulosti, stav společnosti v jiné době, na jiných místech atd.¹¹² Dále jsou filmy něco, co se jednoduše dostane do celého světa, pokud se tedy jedná o dílo, o které má veřejnost zájem. Stačí pouze přidat titulky či dabing. Tak se pak může událost dostat do povědomí i ve světě. Pokud člověk má o danou událost zájem, k filmu, který byl natočený

¹⁰⁹ Jiří Sequens o natáčení filmu *Atentát* z roku 1964 [online]. <<https://www.youtube.com/watch?v=YICWoum-9bY>>. [Cit. 13. 9. 2022].

¹¹⁰ *Atentát: Zrádce měl být Vladimír Menšík, vdova po Heydrichovi si na film stěžovala* [online]. <<https://cnn.iprima.cz/atentat-zradce-mel-byt-vladimir-mensik-vdova-po-heydrichovi-si-na-film-stezovala-109069>>. [Cit. 13. 9. 2022].

¹¹¹ Filmový přehled – *Atentát* [online]. <<https://www.filmovyprehled.cz/cs/film/396609/atentat>>. [Cit. 30. 11. 2022].

¹¹² THOMPSON, Kristin a David BORDWELL. *Dějiny filmu: přehled světové kinematografie*. 2., opr. vyd. Přeložil Helena BENDOVIČ. V Praze: Akademie múzických umění, 2011. ISBN 978-80-7331-207-7

v zahraničí, se v dnešní době díky moderním technologiím a internetu dostane jednoduše. Například s literaturou, která byla napsaná v jiné zemi, už je to složitější. Proto je tedy film dobrá cesta, jak poukázat na určitou událost. Otázkou zůstává, jakou šanci má film, aby se dostal do zahraničí. Záleží na tom, zda o něj projeví zájem zahraniční distribuční společnosti. Možnou cestou k úspěchu je to, jak vysokou úspěšnost má film v původní zemi. Čím vyšší úspěšnost je, tím vyšší je pravděpodobnost, že o film bude zájem v zahraničí. *Atentát* byl prodán hned do několika zemí a opět získal úspěšný ohlas. Koupěn byl i od velkých distribučních společností, putoval tak třeba do Francie, Itálie či Velké Británie.¹¹³ Co se týče konkrétně *Atentátu* (1964), i odborníci jej považují za snímek, který je vhodný pro připomínání historie. Například ředitel Národního filmového archivu Michal Bregant se vyjádřil následovně: „*Atentát byl vždy uváděn jako věrohodné vyobrazení klíčové události druhé světové války. Realistický styl scénáře i jeho filmové realizace odpovídá dobovému pojetí hrdinského činu našich parašutistů, takže i proto by tento obraz neměl nahrazovat historické poznání.*“¹¹⁴ Sledování filmu je pro diváka i vcelku jednoduchá forma, jak se o něčem dozvědět. Divák totiž scény poslouchá a zároveň sleduje, což podporuje jeho vnímavost, představivost a mozek si celou situaci lépe zapamatuje. Například v literatuře se o události dozvíme pouze z textu či obrázku, ale průběh situace už si každý představí odlišně. Proto můžeme zpracovávání historických událostí filmem považovat za velmi přínosné.

5. Mýty

Zaměříme-li se na odchylky filmů, které jsou natočeny na základě skutečné události, jednou z hlavních příčin mohou být mýty. Jde o to, že historické události se často stávají předmětem mýtů a konspiračních teorií. Ani *Atentát* není výjimkou. Nejprve je však třeba definovat si pojem mýtus. Co to je? Jedná se o jakési zkreslené vidění historie, které se váže k určité události a postupem času se mění. „*Mýtus vypráví posvátné dějiny, popisuje událost, která nastala v prvotním čase.*“¹¹⁵ Musíme brát v úvahu to, že v době, ve které daný mýtus vznikl, byl brán jako skutečnost. „*Mýtus je vyprávění, které v prostředí, kde vzniklo a kolovalo, bylo pokládáno za pravdu, byť bylo sebenpravděpodobnější.*“¹¹⁶ Jak již bylo zmíněno na straně 36, největší podíl na mýtech ohledně atentátu měl Ladislav Vaněk, který je

¹¹³ Filmový přehled – *Atentát* [online]. <<https://www.filmovyprehled.cz/cs/film/396609/atentat>>. [Cit. 30. 11. 2022].

¹¹⁴ Seznam Zprávy – Národní filmový archiv uvede znovu do kin film *Atentát* z roku 1964 [online]. <<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/regiony-zpravy-praha-narodni-filmovy-archiv-uvede-znovu-do-kin-film-atentat-z-roku-1964-203694>>. [Cit. 1. 2. 2023]

¹¹⁵ ELIADE, Mircea. *Mýtus a skutečnost*, s. 11. Přeložil Milan LYČKA. Praha: Oikoymenh, 2011. Oikúmené., sv. 167. ISBN 978-80-7298-462-6

¹¹⁶ STEBLIN-KAMENSKIJ, Michail Ivanovič. *Mýtus a jeho svět*, s. 6. Praha: Panorama, 1984. Pyramida.

vědomě vytvářel. Ty se pak promítly v *Atentátu* (1964) jako chyby či nepřesnosti. Nyní si ukážeme seznam chyb a nepřesností, které *Atentát* (1964) obsahuje:

Jeden z nich je Valčíkovo zrcátko, které mělo signalizovat příjezd Mercedesu. Žádný písemný pramen toto totiž nedokládá. Je přece mnoho jednodušších forem, jak dát znamení o blížícím se Heydrichovi, než složitě mávat zrcátkem. Dalším faktem, který snižuje pravděpodobnost použití zrcátka je, že trefit odlesk není zrovna jednoduché, a to hlavně v situaci, kdy je třeba jednat rychle.

Ve filmu Gabčík během akce skočil do silnice, což je v realitě také dost nepravděpodobné. Kdyby se tak stalo, hned jak by Klein uviděl namířenou pistoli, snažil by se spíše na útočníka najet, případně ujet. Gabčík byl podle pramenů pravděpodobně kousek od vozu z pravé strany z pohledu řidiče.¹¹⁷

Další mýtus je to, že gestapo vstoupilo do kostela hlavním vchodem z ulice Na Zderaze. V reálu totiž vstoupilo do kostela vchodem ke kanceláři a bytu kostelníka z Resslerovy ulice.¹¹⁸

Další nepřesností je, že během přestřelky v kostele parašutisté měli samopaly Sten gun. V reálu je totiž neměli.¹¹⁹

Výslech Vrbase a Petra Otradovce se podle kalendáře na pozadí odehrával 17. července 1942. Ke skutečné přestřelce v kostele sv. Cyrila a Metoděje však došlo už 18. června téhož roku.¹²⁰ Toho si můžeme povšimnout přesně v čase 1:18:12.

V čase 43:22 si můžeme dobře povšimnout, že Adolf Opálka má na sobě svetr se zipem. Ty se však v Čechách začaly nosit až po válce,¹²¹ tudíž je opět velmi nepravděpodobné, že jej Opálka opravdu měl.

V čase 1:35:25 vojáci Wehrmachtu rozbíjejí kamennou desku, která kryje vstup do krypty, majzlíky. Ve skutečnosti to však dělali hasiči, kterým se to nepovedlo.¹²² V minutě 12:04 má skotský výcvikový instruktor na levé ruce na uniformě znak hodnosti *Technic 5th*

¹¹⁷ ŠUSTEK, V.: c. d., svazek 1., s. 713. Závěrečná zpráva. Dokument č. I/107.

¹¹⁸ KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ Sequensova cesta za širokoúhlým dramatem [online]. <http://25fps.cz/2010/sequensova-cesta-za-sirokohlým-dramatem/#_ftn1>. [Cit. 13. 9. 2022].

¹²¹ *Atentát – Zajímavosti* [online]. <<https://www.csfd.cz/film/8301-atentat/zajimavosti/chyby-ve-filmu/>>. [Cit. 13. 9. 2022].

¹²² Tamtéž.

Grade. Jedná se však o hodnost armády Spojených Států, tudíž jde o další chybu. Mimo to se tento americký znak nosí na obou rukou.¹²³

Při závěrečné scéně boje o kryptu kostela je po prvotním útoku záběr na ustupující Němce z pohledu ve škole umístěného kulometu. Na záběru je kulomet MG-42 (pomineme-li, že je to nesmysl, protože samotný kulomet byl zaveden právě v roce 1942 a prioritně byl zaváděn na frontách, nikoliv v zázemí), o několik záběrů později, když kulometčík zahájí palbu, však střílí ze staršího MG-34.

V minutě 18:31, když je výsadkové letadlo připraveno ke vzletu, doprovázejí ho další dvě letadla typu Lavočkin La-7. Ty však ve Velké Británii jako doprovod nelétaly.

Při boji v kostele sv. Cyrila a Metoděje Němci do akce nasadili okolo 800 mužů, ale žádný z nich nezemřel, měli jen čtyři lehce zraněné. Ve filmu je to tedy ukázáno dost přehnaně.

Dále si ve filmu můžeme všimnout, že Gabčík vbíhá před Heydrichův Mercedes. V reálu tam ale nevběhl a střílel z chodníku.¹²⁴ Dává přeci i smysl, že by člověk nevbíhal před rozjetý automobil.

Lehkou odchylkou od skutečnosti jsou jména parašutistů. Ve filmu se Jan Kubiš jmenuje Otto Strnad a Josefu Gabčík Zdeněk Vyskočil. Sequens se inspiroval jim přidělenými falešnými jmény, které nosily v dokladech.

Proč se v *Atentátu* ale s mýty setkáváme? K takovým situacím může dojít tak, že režisér neví, že se jedná o mýtus, nebo je pouze více variant, jak se daná věc přihodila a on neví, která varianta je správná. U *Atentátu* jde o to, že režisér častokrát nevěděl, že se určitá situace odehrála jinak. Hlavním viníkem je tedy již zmíněný Ladislav Vaněk, který Sequensovi s filmem pomáhal. Jeho výmysly vedly k tomu, že se v *Atentátu* (1964) objevily zmíněné chyby, odchylky či nepřesnosti. V dané době však tyto věci byly brány jako něco, co se opravdu stalo a nebyly považovány za výmysl. Lidé filmu zkrátka věřili. Již jsme rozebírali například Valčíkovo zrcátko. Je málo pravděpodobné, že by jej Valčík použil tak, jak říkal Vaněk. Lidé tomu ale uvěřili, protože tu situaci popisoval člověk, který byl její součástí. Je třeba ale dbát na to, že takové nepřesnosti nemusejí mít pouze negativní důsledek na film. Až

¹²³ *Atentát – Zajímavosti* [online]. <<https://www.csfd.cz/film/8301-atenat/zajimavosti/chyby-ve-filmu/>>. [Cit. 13. 9. 2022].

¹²⁴ *Valčíkovo zrcátko, Gabčíkův skok před vůz a další mýty kolem Anthropoidu* [online]. <<https://www.forum24.cz/valcikovo-zratko-gabcikov-skok-pred-vuz-a-dalsi-myty-kolem-anthropoidu/>>. [Cit. 13. 9. 2022].

postupem času začalo vycházet najevo, že si Vaněk vymýšlel a kvůli němu *Atentát* (1964) obsahuje nesrovnalosti. Je třeba ale dbát i na to, že mnoho scén se od reality mění z důvodu, aby film přivedl větší sledovanost. Pokud je nějaká scéna dramatictější, pro diváka zajímavější nebo vyvolává zvědavost, film může přitáhnout více pozornosti, což je následně pozitivní. Často se dokonce stává, že je pro diváka důležitější akčnost filmu, než to, zda je co nejpodobnější skutečné události. Proto se mnoho režisérů snaží do filmů dostat dynamiku. *Atentát* (1964) je toho také příkladem. Sequens se sice snažil napodobit film co nejlíže skutečné události. Na druhou stranu měl ale i nutkání udělat některé scény akčnější. Příkladem je třeba Gabčíkův skok před automobil nebo počet mrtvých vojáků během boje v kostele. Jde o přehnané scény, které ale vyvolávají větší dynamiku, napětí a přitáhnou divákovu pozornost. Z výše uvedeného seznamu zjišťujeme, že chyby jsou obsaženy pouze v akční a nejdůležitější scéně. Jde-li o charakter postav, o to, co se dělo před atentátem apod., scény jsou zobrazeny tak, jak jsem popisovala v prvních kapitolách, jak tomu tak bylo v realitě. *Atentát* je však fikční film a ne dokument. Proto musíme brát v úvahu fakt, že fikční filmy natočené na základě skutečné události nemají za úkol událost přesně kopírovat.

6. Sociální a kulturní historie

V první polovině 20. století se začaly objevovat filmy, propojující sociální historii a film. Režiséri se začali snažit ve filmech odkazovat na vyjadřování určitého stavu společnosti. O to samé se snažil *Atentát* (1964). Ten se zaměřuje na velkou událost, týkající se války, ale také zachycuje chování tehdejší společnosti. Petr Szczepanik ve svém díle *Nová filmová historie* píše: „*Filmová historiografie začíná rozlišovat různé druhy historické temporality, pokouší se dokumenty zpracovávat a propojovat do homogenních sérií dat, řídí se vzorem totálních, multitemporálních či multidimenzionálních dějin, mění historické perspektivy od mikrografického po panoramatické měřítko, zavádí kategorii každodennosti, kulturní zkušenosti a kulturní paměti atd.*“¹²⁵

K výraznějšímu propojení mezi filmovou a všeobecnou historií dochází od 80. let. S tím přichází i potřeba zaměřit se na průmyslové formace s širšími kontexty dějinných procesů, jimiž procházejí společnosti a kultury. „*Film začal být zkoumán na pozadí takových sociálně-kulturních fenoménů, jako jsou demografická skladba konzumentů populární kultury, urbanizace, migrace, konstrukce a reprezentace národní identity či genderu, kulturní praktiky*

¹²⁵ SZCZEPANIK, Petr. *Nová filmová historie: Antologie současného myšlení o dějinách kinematografie a audiovizuální kultury*, s. 10. Hermann & synové, 2004. ISBN 80-239-4107-0

recepce v prostoru každodennosti atd. ¹²⁶ Znamená to tedy, že už se nesoustředíme pouze na film jako takový, ale pojíme si ho do kontextu s historií a okolnostmi, o kterých víme. Máme tendenci rozebírat film i více do šířky. S tím souvisí i fakt, že vzniká filmová kritika. Až v roce 1966 totiž byla ve Spojených státech amerických založena Národní společnost filmových kritiků¹²⁷, která rozvinula ještě hlubší rozbor filmů. Mimo to začala udělovat filmová ocenění.

Při zkoumání historických filmů se zaměřujeme na pět základních přístupů.¹²⁸ Jde o:

- biografické dějiny (zkoumají životy jednotlivců)
- průmyslové nebo ekonomické dějiny (zabývají se postupy podnikání)
- estetické dějiny (zaměřují se na filmové umění – forma, styl, žánr)
- technologické dějiny (studují materiály a výrobu filmu)
- společenské/kulturní/politické dějiny (věnují se širší společenské roli kinematografie)

Tyto okruhy vedou k tomu, že si v sociální historii klademe pět základních otázek:¹²⁹

1) Kdo dělal filmy a proč? V případě Atentátu šlo tedy o zobrazení velké historické události, která se stala v Československu. Jiří Sequens chtěl poukázat na to, jak celá situace proběhla. Po nástupu komunismu nebylo vydávání jednoduché, film musel projít schválením od státu a ideálem bylo, když obsahoval spojitost s komunismem, a podle toho taky vypadala tehdejší filmová scéna. Podílelo se na něm však několik dalších tvůrců a herců. Dříve¹³⁰ se kladl důraz na „*the great man theory of history*“¹³¹ (velcí hybatelé dějin), takže lidé se zaměřovali hlavně na klíčové osobnosti události. V posledních desetiletích se však více řeší okolnosti a role každodennosti. Přesně to se týká našeho analyzovaného *Atentátu* (1964). Pro lidi byli klíčovými osobnostmi Jan Kubiš a Josef Gabčík, což se promítlo i po natočení filmu. Po jeho vzniku lidé řešili hlavně atentátníky, tudíž mluvíme-li o filmu, Rudolfa Jelínka a Ladislava Mrkvičku. Později se však společnost začala zaměřovat i na další okolnosti celého

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ National Society of Film Critics [online]. <<https://nationalsocietyoffilmcritics.com/>>. [Cit. 17. 1. 2023].

¹²⁸ THOMPSON, Kristin a David BORDWELL. *Dějiny filmu: přehled světové kinematografie*. 2., opr. vyd. Přeložil Helena BENDOVIÁ. V Praze: Akademie múzických umění, 2011. ISBN 978-80-7331-207-7

¹²⁹ Zdroj všech pěti otázek: SZCZEPANIK, Petr. *Nová filmová historie: Antologie současného myšlení o dějinách kinematografie a audiovizuální kultury*. Hermann & synové, 2004. ISBN 80-239-4107-0

¹³⁰ Pod pojmem dříve myslíme začátek a rozvoj filmu, respektive konec 19. a začátek 20. stol.

¹³¹ SZCZEPANIK, Petr. *Nová filmová historie: Antologie současného myšlení o dějinách kinematografie a audiovizuální kultury*. Hermann & synové, 2004. ISBN 80-239-4107-0, s. 12

filmu. Nejen různé věci, které jsou ve filmu zobrazovány, použitá hudba apod., ale i například další osoby, které se podílely na filmu, jako třeba štáb, technici atd. Objevujeme tím i možnosti, které měli filmaři a diváci k dispozici. Filmoví historici, kteří se specializují na technologii, zkoumají i kamery, kterými byl film natáčen, zařízení, které zaznamenávalo zvuk a další. Spadají sem i místa, na kterých byl film natáčen.¹³²

2) Kdo se díval na filmy, jak a proč? Sem spadá to, jaké publikum sledovalo které filmy, co preferovala která generace, proč lidé chodili do kina (např. z důvodu opravdového zájmu o film, nebo jen z důvodu naplnění volného času) atd., čímž se dostáváme i k otázkám, co daný film přinesl do společnosti a jak se o něm mluvilo. Během 19. a 20. století se postupně rozšiřuje volný čas, lidé nepracují celé dny, ale mají čas i na jiné aktivity. S tím se pojí to, že vznikají kina, která lidé navštěvují. Po premiéře *Atentát* vidělo skoro půl druhého milionu návštěvníků kin, což je vysoké číslo. *Atentát* 1964 však nebyl viděn v kinech jen v době svého vzniku, ale i v následujících letech. Jak bylo již jednou v práci zmíněno, v roce 2022 se snímek kvůli výročí akce dostal znovu do kin a opět se tedy dostal do povědomí nové generace.

3) Co bylo viděno, jak a proč? Zaměřujeme se na to, jak byly jednotlivé scény natočeny, kde a proč. Zjišťuje se, jaké filmy se vyráběly. Jaký význam daný film nesl, z jakého důvodu byl natočen. V případě *Atentátu* (1964) je důležitý již zmiňovaný důraz na autenticitu. Proto byl snímek z většiny natáčen na reálných místech. Protože ve své době neexistovalo barevné natáčení, je film černobílý, stejně jako ostatní filmy téže doby. Snímek je širokoúhlý. Obsahuje prvky, jako „*pohyblivé kamery, přerámování z předmětu na předmět, hloubkové kompozice a snímání většího počtu objektů v jednom záběru.*“¹³³ Většina filmů musela mít v ději zahrnut levicový odboj, takže nebyla moc šance vidět snímek neobsahující propagandu. Jak již bylo zmíněno, *Atentát* (1964) nebyl výjimkou.

4) Jak byly filmy hodnoceny, kým a proč? V případě natočení každého filmu se najde někdo, kdo film hodnotí. Může to být například divák, filmový kritik, nebo v případě historického filmu i historik. Klademe si tedy otázku, jaké hodnocení které filmy dostávaly, jaké byly důvody daného hodnocení apod. Ihned po premiéře, v srpnu 1965, obdržel *Atentát* (1964) několik hodnocení, která byla ve velké většině pozitivní. V té době jej zhlédlo skoro

¹³² THOMPSON, Kristin a David BORDWELL. *Dějiny filmu: přehled světové kinematografie*. 2., opr. vyd. Přeložil Helena BENDOVIÁ. V Praze: Akademie múzických umění, 2011. ISBN 978-80-7331-207-7

¹³³ Sequensova cesta za širokoúhlým dramatem [online]. <http://25fps.cz/2010/sequensova-cesta-za-sirokohllym-dramatem/#_ftn1>. [Cit. 13. 9. 2022].

půl druhého milionu návštěvníků kin.¹³⁴ „*Domácí dobová periodika a recenze zmiňují tento snímek především jako kvalitní historickou rekonstrukci a několika velice strohými větami zhodnotí kvalitu natočeného díla.*“¹³⁵ Snímek dostal velmi pozitivní hodnocení i od anglického veterána Rudolfa Krzáka, což byl šéf výcviku západních parašutistů. Ten Sequensovi napsal, že film je „*poctivě udělaný i směrem k parašutistům.*“¹³⁶ Úspěšnost snímku dokládá i to, že obdržel několik ocenění.¹³⁷ Již jsme zmiňovali video, ve kterém mluví Jiří Sequens a další herci o natáčení Atentátu. Radoslav Brzobohatý zde zmínil také jedno hodnocení. Byl pozván do Londýnského filmového archivu, kde nebylo moc českých filmů. Šéf archivu však vyzdvihl dva filmy, které tam jsou, a on si jich nesmírně váží. Jeden z těch filmů byl Atentát. Dokonce dodal, že Atentát považuje za jeden z nejlepších válečných filmů vůbec.¹³⁸ Lze tedy předpokládat, že i v Londýně se tento film stal populárním. Hodnocení máme i od samotné manželky Heydricha, Liny Heydrichové. Ta navštívila filmovou projekci v Norsku a podle Josefa Vinkláře řekla, že „*film je hrubou pomluvou jejího manžela, neuvěřitelně kultivovaného, vzdělaného a jemného člověka.*“¹³⁹ Zajímavé je, že Jiřímu Sequensovi řekla něco jiného. On za ní údajně přišel s otázkou, jak se jí film líbí. Heydrichová odpověděla: „*Ano, zřejmě to tak bylo.*“¹⁴⁰ Pokud říkal Josef Vinklář pravdu, šlo by o první negativní hodnocení Atentátu. Je i dost možné, že Heydrichová řekla oběma pánům to, co tvrdí. Mohla jednoduše změnit názor. Šéf dramaturgické skupiny Bohumil Šmída zase řekl, že na promítání Atentátu v Helsinkách se Heydrichová ke snímku nevyjádřila.¹⁴¹ Na Česko-slovenské filmové databázi najdeme taktéž pozitivní ohlasy. Celkové hodnocení filmu je 85%. Nachází se zde velké množství komentářů a ty kladné vysoce převládají.¹⁴² Velmi podobně, pouze s lehkou odchylkou v celkovém hodnocení

¹³⁴ Filmový přehled – Atentát [online]. <<https://www.filmovyprehled.cz/cs/revue/detail/atentat>>. [Cit. 30. 11. 2022].

¹³⁵ Sequensova cesta za širokoúhlým dramatem [online]. <http://25fps.cz/2010/sequensova-cesta-za-sirokohlým-dramatem/#_ftn1>. [Cit. 13. 9. 2022].

¹³⁶ Atentát: Zrádce měl být Vladimír Menšík, vdova po Heydrichovi si na film stěžovala [online]. <<https://cnn.iprima.cz/atentat-zradce-mel-byt-vladimir-mensik-109069>>. [Cit. 13. 9. 2022].

¹³⁷ Filmový přehled – Atentát - ocenění [online]. <<https://www.filmovyprehled.cz/cs/film/396609/atentat>>. [Cit. 30. 11. 2022].

¹³⁸ Jiří Sequens o natáčení filmu Atentát z roku 1964 [online]. <<https://www.youtube.com/watch?v=YICWoum-9bY>>. [Cit. 13. 9. 2022].

¹³⁹ Atentát: Zrádce měl být Vladimír Menšík, vdova po Heydrichovi si na film stěžovala [online]. <<https://cnn.iprima.cz/atentat-zradce-mel-byt-vladimir-mensik-109069>>. [Cit. 13. 9. 2022].

¹⁴⁰ Zřejmě to tak bylo, řekla Lina Heydrichová. Pak se uklonila a odkráčela [online]. <https://www.idnes.cz/kultura/film-televize/smrtilhav-atentat-na-heydricha.A170602_143101_filmvideo_ts>. [Cit. 12. 9. 2022].

¹⁴¹ Filmový přehled – Atentát. [online]. <https://www.filmovyprehled.cz/cs/revue/detail/atentat#_ftn1>. [Cit. 30. 11. 2022].

¹⁴² ČSFD – Atentát [online]. <<https://www.csfd.cz/film/8301-atentat/recenze/?page=20>>. [Cit. 30. 11. 2022].

(84,5%) je na tom Filmová databáze.¹⁴³ S nižším hodnocením 81%, ale stále spíše pozitivními komentáři je na tom Kinobox.¹⁴⁴ Domácí dobová periodika hodnotí film taktéž pozitivně.¹⁴⁵ Určité výhrady měli samozřejmě někteří historici, kteří si více všímali odchylek od skutečnosti. Námitky měli například k jednostranně vyličenému přijetí parašutistů od českých obyvatel, k nedostatečně objasněné roli exilové vlády a k zamlčení skutečné motivace zrady Karla Čurdy. Co se týče prvních dvou záležitostí, dalo by se mluvit o detailech, které nebylo potřeba takto dopodrobna rozebírat. Věc ohledně Karla Čurdy je však důležitější a ve filmu by měla být vyjasněna. Atentát se zasloužil dokonce i o důležitá festivalová ocenění v zahraničí. Šlo o zlatou medaili v Moskvě a hlavní cenu v Soluni. A nejen to, dostala se mu také řada ocenění v Československu.¹⁴⁶ Sám Sequens natočil nebo se alespoň podílel na natáčení mnoha filmů či seriálů, ale Atentát z roku 1964 je hodnocen jako jeho nejzdařilejší snímek.¹⁴⁷ I přesto, že dnešní společnost si pod jeho jménem vybaví především seriály *Hříšní lidé města pražského* (1968) a *30 případů majora Zemana* (1974).¹⁴⁸ Pozitivnímu hodnocení mohlo přispět i to, že Sequens vyčkával, až bude moci vydat dílo dle sebe. Atentát tak působil více realistiky a také to přidávalo na jeho důvěryhodnosti. S vyčkáváním navíc dostal možnost spolupracovat s dalšími lidmi. Naštěstí ho jiný snímek nepředběhl, jelikož i kdyby byl film vydán v původním roce, *Hangmen Also Die!* (1943) od Fritze Langa a *Hitler's Madman* (1943) od Douglase Sirka už byly na světě a jiný film o operaci Anthropoid mezitím vydán nebyl. Kdyby byl natočen až po tehdejším přísném režimu, zřejmě by vyšel ihned a bez komplikací. *Atentát* (1964) stále vyšel poměrně brzy po samotné události, kdy operace byla považována ještě za celkem čerstvou událost. Dalo by se to tedy považovat za další důvod, proč byl snímek tak úspěšný.

5) Jaké byly vztahy mezi kinematografií jako sociální institucí a jinými sociálními institucemi? V tomto případě se zaměříme na cestu vydávání filmu. Ohledně Atentátu to nebylo vůbec jednoduché. Jiří Sequens představil vedení Barrandovu scénář již v roce 1959. Tato verze byla vytvořena ve spolupráci s Miloslavem Fáberou a Kamilem Fixou a nesla název *Operace Kanibal*. Po únoru 1948, tedy nástupu Komunistické strany Československa,

¹⁴³ FDb.cz – Atentát [online]. < <https://www.fdb.cz/film/atentat/3319>>. [Cit. 30. 11. 2022].

¹⁴⁴ Kinobox.cz – Atentát [online]. < <https://www.kinobox.cz/film/3319-atentat>>. [Cit. 30. 11. 2022].

¹⁴⁵ Sequensova cesta za širokoúhlým dramatem [online]. < http://25fps.cz/2010/sequensova-cesta-za-sirokohlým-dramatem/#_ftn1>. [Cit. 30. 11. 2022].

¹⁴⁶ Filmový přehled – Atentát. [online]. < https://www.filmovyprehled.cz/cs/revue/detail/atentat#_ftn1>. [Cit. 30. 11. 2022].

¹⁴⁷ ČSFD – Jiří Sequens – bibliografie [online]. < <https://www.csfd.cz/tvurce/3275-jiri-sequens-st/biografie/>>. [Cit. 1. 2. 2023].

¹⁴⁸ iDnes.cz – Zemřel Jiří Sequens, režisér Majora Zemana [online]. < https://www.idnes.cz/kultura/film-televize/zemrel-jiri-sequens-reziser-majora-zemana.A080121_125651_filmvideo_kot>. [Cit. 1. 2. 2023].

situace nebyla vůbec jednoduchá. Komunistický režim se snažil šířit svou ideologii skrze co nejvíce oborů. Spadala sem i kinematografie. Silně posílená činnost komunistické strany byla i ve Filmovém studiu Barrandov, kde se *Atentát* (1964) natáčel. Svou činnost zde rozvíjely základní organizace KSČ, které měly zaručit správné uplatňování dané ideologie ve filmech.¹⁴⁹ Barrandovské ateliéry byly v tu dobu největším střediskem filmové produkce v Evropě,¹⁵⁰ tudíž KSČ moc dobře vědělo, že zde se kontrola vyplatí. Vedení Barrandovu snímek *Operace Kanibal* zamítl s tím, že tam musí být zahrnut i komunistický odboj. To Sequens nechtěl, a tak čekal. O pět let později se situace zlepšila. Tvůrcům bylo dokonce umožněno spolupracovat s armádou, ale i s válečnými veterány z Anglie, kteří právě v roce 1959 byli v komunistickém vězení. Film byl ještě dvakrát přepracován a k realizaci byl schválen v září roku 1963.¹⁵¹ Zajímavé však je, že později Sequens otočil a začal vydávat tendenční a propagandistické filmy s komunistickou ideologií. Hlavním příkladem je seriál *30 případů majora Zemana* (1974). V roce 1972 byl jmenován zasloužilým umělcem a v roce 1979 národním umělcem.¹⁵² Se stranou byl natolik spjat, že například nechal udat studenty, kteří natočili protisocialistické filmy. Mimo to jezdil s filmy, které zpracoval někdo jiný, do zahraničí. Byl totiž straník, tudíž mu bylo uděleno to právo.¹⁵³ Přes takovéto zkoumání filmu se tedy dostáváme nejen k filmovým otázkám, ale i k politickým, kulturním či uměleckým.

Co se týče jednotlivých filmů, filmoví historici o nich mohou rozebírat ještě mnoho dalších otázek. To už je individuální. Předkládají argumentaci, vysvětlují a ptají se hlavně na otázky, začínající slovem „jak“ a „proč“, což vidíme i u předchozích hlavních pěti otázek. Odpovědi sestavují na základě hypotéz a dosavadních znalostí. Pracují s mnoha prameny, které jsou psané a tištěné, kam spadají ty vydané, jako například knihy, noviny, časopisy a firemní tiskoviny, ale i nevydané, jako třeba paměti, dopisy, poznámky, produkční záznamy, scénáře nebo dokonce soudní svědectví.¹⁵⁴

¹⁴⁹ HULÍK, Štěpán. *Kinematografie zapomnění: počátky normalizace ve Filmovém studiu Barrandov (1968–1973)*. Praha: Academia, 2011. Šťastné zítřky, sv. 6. ISBN 978-80-200-2041-3.

¹⁵⁰ PŁAŻEWSKI, Jerzy, Pavla BERGMANNOVÁ a Karel TABERY. *Dějiny filmu: 1895-2005*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1689-8

¹⁵¹ Filmový přehled – Atentát [online]. <https://www.filmovyprehled.cz/cs/revue/detail/atentat#_ftn1>. [Cit. 30. 11. 2022].

¹⁵² Databazeknih.cz – Jiří Sequens [online]. <<https://www.databazeknih.cz/zivotopis/jiri-sequens-36542>>. [Cit. 1. 2. 2023].

¹⁵³ HULÍK, Štěpán. *Kinematografie zapomnění: počátky normalizace ve Filmovém studiu Barrandov (1968–1973)*. Praha: Academia, 2011. Šťastné zítřky, sv. 6. ISBN 978-80-200-2041-3

¹⁵⁴ THOMPSON, Kristin a David BORDWELL. *Dějiny filmu: přehled světové kinematografie*. 2., opr. vyd. Přeložila Helena BENDOVIČ. V Praze: Akademie múzických umění, 2011. ISBN 978-80-7331-207-7

ZÁVĚR

Tato práce se věnovala kulturnímu a historickému kontextu československého snímku *Atentát* (1964). Hlavním snímekem, který provázel celou práci, byl tedy *Atentát* z roku 1964. Na film je mnoho ohlasů, a to především pozitivních a já jsem chtěla zjistit, proč tomu tak je. Snímek se týká válečného období, což je moje oblíbené téma, a to taky dopomohlo k mému výběru. Navíc jsem věděla, že v roce, kdy byl film vydán, nebyla jednoduchá politická situace a mě zajímalo, zda to mělo nějaký vliv právě na *Atentát* (1964). Následně jsem zjistila, že ano a v práci se zaměřila na podrobnosti.

Na začátku práce jsem detailně shrnula informace o tom, jak probíhal atentát na Reinharda Heydricha v roce 1942. Začala jsem tím, že jsem se zaměřila na akci *Anthropoid*, co to vlastně bylo, proč k takové akci došlo, co měla za cíl a kdo byl jejími hlavními účastníky. Také jsem popsala hlavní účastníky akce, a to zejména Josefa Gabčíka a Jana Kubiše, jejichž postavy byly i posléze ve filmu klíčové. Dále jsem se přesunula k detailnímu přiblížení akce. Objasnila jsem její přípravu, pomocníky, kteří sehrávali důležitou roli, celý průběh akce a co se dělo dny po atentátu. Protože jsem se v práci věnovala filmu *Atentát* (1964), byl tento rozbor události potřebný. Porovnávala jsem totiž film a skutečnost a chtěla jsem vědět, co bylo ve filmu stejné a co jiné a proč. Informace, které nepovažuji za až tak důležité, měly ve filmu velmi blízko skutečnosti. Šlo například o přípravu akce, charakteristiku postav, zobrazení pomocníků atentátu apod. Problém nastává v momentě, kdy film přechází do akční a nejdůležitější fáze, což je průběh atentátu. Zde už se nachází několik odchylek, které jsem rozebrala. Ty jsou ve filmu ze dvou důvodů. Jednak je na vině Ladislav Vaněk, profesor, který se účastnil atentátu, ale po válce se rozhodl spolupracovat s gestapem a zároveň se podílel na natáčení filmu a několik informací si vědomě vymyslel. To mělo za následek to, že jeho falešné informace se ve snímku objevily a staly se z nich chyby. Druhým důvodem je fakt, že *Atentát* (1964) je fikční film a fikční filmy mají zpravidla obsahovat akčnost, aby přivedly divákovu pozornost. Proto *Atentát* (1964) zobrazuje některé scény dynamičtěji, než jak proběhla sama událost ve skutečnosti. Na konkrétní scény jsem v práci poukázala.

I přesto, že jsem si jako hlavní film, provázející celou práci, vybrala *Atentát* (1964), zmínila jsem i jiné fikční a dokumentární filmy, týkající se *Anthropoidu*. Dospěla jsem ale k tomu, že *Atentát* 1964 je ze všech filmů, týkajících se *Anthropoidu*, hodnocen jako nejzdařilejší a nejvěrnější realitě. Porovnávala jsem různá hodnocení, kterými jsem tento fakt dokázala. Protože jsem měla za cíl zařadit *Atentát* 1964 do kulturně historického kontextu, zaměřila jsem se tedy na období, kdy byl natočen a jak probíhala jeho distribuce. Jelikož v době, kdy

byl mnou zvolený film natočen, nebyla distribuce filmů jednoduchá, zjistila jsem, že právě *Atentát* (1964) postihl problémy, na něž jsem poukázala. Komplikace byly způsobeny tehdejší komunistickým režimem. Dozvěděla jsem se, že *Atentát* (1964) měl vyjít ještě dříve, a to v roce 1959 s názvem *Operace Kanibal*. Jelikož však snímek neobsahoval komunistický odboj, nedostal režisér k vydání povolení. V roce 1964 došlo k jistému uvolnění, kdy film vyjít mohl. Tomuto oddálení přispělo to, že režisér dostal další materiály k akci, na základě nichž film poupravil, aby byl ještě bližší realitě.

Jako klíčovou otázku, kterou jsem si položila, bylo, proč si vlastně připomínáme historické události filmem. Objasnila jsem veškerá pozitiva a negativa. Dospěla jsem k závěru, že filmové zpracování historických událostí je přínosné, protože jde o vlivné médium, ze kterého si divák hodně zapamatuje. Je však třeba mít na paměti, že fikční film nemá za úkol zobrazovat skutečnost do detailu a tudíž může obsahovat odchylky. Pokud tedy někoho zajímá přesná historie, jsou pro něj vhodnější dokumentární filmy. Tím jsem také poukázala na rozdíl mezi fikčním filmem a dokumentárním filmem.

Zjistila jsem, že obor kinematografie je proměnlivý a dnes si ohledně historických filmů pokládáme pět základních otázek, které rozebírám na konci celé práce, a které mi dopomohly shrnout veškeré informace o *Atentátu* (1964). Díky předchozímu rozboru jsem se pokusila o co nejdetailnější zodpovězení, především v kulturním a historickém kontextu, což bylo cílem celé práce.

POUŽITÁ LITERATURA

ELIADE, Mircea. *Mýtus a skutečnost*. Přeložil Milan LYČKA. Praha: Oikoyomenh, 2011. Oikúmené., sv. 167. ISBN 978-80-7298-462-6.

HULÍK, Štěpán. *Kinematografie zapomnění: počátky normalizace ve Filmovém studiu Barrandov (1968–1973)*. Praha: Academia, 2011. Šťastné zítřky, sv. 6. ISBN 978-80-200-2041-3.

KMOCH, Pavel. *Operace Anthropoid: Epilog: atentát na Reinharda Heydricha ve světle dobových pramenů*. Praha: Academia, 2018. 1938-1953., svazek 13. ISBN 978-80-200-2869-3.

PLAŽEWSKI, Jerzy, Pavla BERGMANNOVÁ a Karel TABERY. *Dějiny filmu: 1895-2005*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1689-8.

STEBLIN-KAMENSKIJ, Michail Ivanovič. *Mýtus a jeho svět*. Praha: Panorama, 1984. Pyramida.

ŠMEJKAL, Pavel a Jiří PADEVĚT. *Anthropoid*. Praha: Academia, 2016. Průvodce. ISBN 978-80-200-2555-5.

ŠUSTEK, Vojtěch. *Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava: edice historických dokumentů*. Praha: Archiv hl. m. Prahy, 2012-. Documenta Pragensia. Monographia, vol. 26/1. ISBN 978-80-86852-48-5.

THOMPSON, Kristin a David BORDWELL. *Dějiny filmu: přehled světové kinematografie*. 2., opr. vyd. Přeložil Helena BENDOVÁ. V Praze: Akademie múzických umění, 2011. ISBN 978-80-7331-207-7.

INTERNETOVÉ ODKAZY

Atentát [online]. <<https://www.filmovyprehled.cz/cs/revue/detail/atentat>>. [Cit. 26. 1. 2023].

Atentát: Zrádce měl být Vladimír Mensík, vdova po Heydrichovi si na film stěžovala [online]. <<https://cmn.iprima.cz/atentat-zradce-mel-byt-vladimir-mensik-vdova-po-heydrichovi-si-na-film-stezovala-109069>>. [Cit. 13. 9. 2022].

CINEPUR – fikce [online]. <<http://cinapur.cz/article.php?article=938>>. [Cit. 1. 2. 2023].

ČSFD – Atentát [online]. <<https://www.csfd.cz/film/8301-atentat/recenze/?page=20>>. [Cit. 30. 11. 2022].

Databazeknih.cz – Jiří Sequens [online]. <<https://www.databazeknih.cz/zivotopis/jiri-sequens-36542>>. [Cit. 1. 2. 2023].

Dějiny a současnost: „Jak se hraje hrdina, nevím...“ [online]. <<http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2017/6/jak-se-hraje-hrdina-nevim/>>. [Cit. 17. 1. 2023].

FDb.cz – Atentát [online]. <<https://www.fdb.cz/film/atentat/3319>>. [Cit. 30. 11. 2022].

iDnes.cz – Zemřel Jiří Sequens, režisér Majora Zemana [online]. <https://www.idnes.cz/kultura/film-televize/zemrel-jiri-sequens-reziser-majora-zemana.A080121_125651_filmvideo_kot>. [Cit. 1. 2. 2023].

Jiří Sequens o natáčení filmu Atentát z roku 1964 [online]. <<https://www.youtube.com/watch?v=YICWoum-9bY>>. [Cit. 13. 9. 2022]

Kinobox.cz – Atentát [online]. <<https://www.kinobox.cz/film/3319-atentat>>. [Cit. 30. 11. 2022].

Mýty kolem Atentátu na Heydricha (1): Kontroverzní postava Ladislava Vaňka [online]. <<https://www.stoplusjednicka.cz/myty-kolem-atentatu-na-heydricha-1-kontroverzni-postava-ladislava-vanka>>. [Cit. 30. 11. 2022].

National Society of Film Critics [online]. <<https://nationalsocietyoffilmcritics.com/>>. [Cit. 17. 1. 2023].

Operace Anthropoid je ve světě detail válečné historie. Podle vdovy nebyl terčem Heydrich osobně [online]. <<https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/heydrich/r~aafc021e452d11e7bdee002590604f2e/>>. [Cit. 17. 1. 2023].

Radiožurnál - Operace Anthropoid. Proč došlo k atentátu na Heydricha a jaké peklo se po něm rozpoutalo [online]. <<https://radiozurnal.rozhlas.cz/operace-anthropoid-proc-doslo-k-atentatu-na-heydricha-a-jake-peklo-se-po-nem-8750602>>. [Cit. 12. 9. 2022].

Sequensova cesta za širokoúhlým dramatem [online]. <http://25fps.cz/2010/sequensova-cesta-za-sirokohlym-dramatem/#_ftn1>. [Cit. 13. 9. 2022].

Valčíkovo zrcátko, Gabčíkův skok před vůz a další mýty kolem Anthropoidu [online].
<<https://www.forum24.cz/valcikovo-zrcatko-gabcikuv-skok-pred-vuz-a-dalsi-myty-kolem-anthropoidu/>>. [Cit. 13. 9. 2022].

Z jeviště na popraviště. Příběh herečky Anny Čalounové-Letenské [online].
<<https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad0902/101-115.pdf>>. [Cit. 26. 1. 2023].

Zřejmě to tak bylo, řekla Lina Heydrichová. Pak se uklonila a odkráčela [online].
<https://www.idnes.cz/kultura/film-televize/smrtilav-atentat-na-heydricha.A170602_143101_filmvideo_ts>. [Cit. 12. 9. 2022].